

EXAMENSARBETE
Hösten 2007
Lärarytbildningen

**Att undervisa utåtagerande elever
– och alla andra**
*En intervju- och observationsundersökning om lärares
arbetssituation*

Författare
Magnus Keidser
Wiveca Wigström

Handledare
Margreth Johansson

Att undervisa utåtagerande elever - och alla andra

En intervju- och observationsundersökning om lärares arbetssituation

Abstract

I detta arbete har vi undersökt lärares arbetssituation när det finns utåtagerande barn i klassen. Intervju- och observationsundersökningens syfte är att vi vill öka kunskaperna om hur lärarens arbetssituation ser ut i dagens klassrum.

Vi tar upp att skolan ska vara en plats dit det ska vara roligt och lärorikt att gå men också att skolan är en mötesplats där människor med många olika bakgrunder ska få möjlighet att utvecklas som individer under trygghet. Detta ställer stora krav på dem som arbetar inom skolverksamheten. Ni som läser detta arbete kommer att få en liten insikt i vad som händer i ett klassrum när de sociala faktorerna tar över och blir till problem.

Ämnesord: Sociala problem, koncentrationssvårigheter, lärares arbetssituation

INNEHÅLL

Abstract	2
Innehåll	3
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte	6
1.3 Begreppsdefinitioner	7
2 Litteraturgenomgång	8
2.1 Historiskt sett	8
2.2 Begreppet ”sociala problem”	10
2.3 Koncentrationssvårigheter	12
2.4 Styrdokument.....	13
2.5 Lärares synsätt på elever med sociala problem.....	17
2.6 Skola i förändring.....	19
2.7 Regeringens planer	20
3 Problemprecisering	21
4 Empirisk del	22
4.1 Insamlingsmetoder	22
4.2 Urval och etiska övervägande.....	22
4.3 Tillvägagångssätt	23
4.4 Bearbetning och analys	24
5 Resultatredovisning	25
5.1 Arvids arbetssituation	25
5.2 Ivars arbetssituation.....	26
5.3 Karls arbetssituation	26

5.4 Analys	27
6 Diskussion.....	31
6.1 Metoddiskussion	31
6.2 Resultatdiskussion	31
7 Referenslista.....	36
8 Bilagor	37

1 INLEDNING

Skolan vilar på demokratins grund. I alla fall står det så i skolans läroplaner. Med detta menas att verksamheten ska anpassas så att de grundläggande demokratiska värderingarna följs. Varje individs egenvärde ska främjas och alla ska ha rätt att lära. Skolan ska arbeta mot mobbning och trakasserier för att skolan ska vara en skola för alla. Grundskolan är och ska vara en arbetsplats för många under flera år och ska vara rolig att komma till varje dag, för både stora och små. Fler och fler elever verkar få det svårare i skolan och många fler idag verkar ha koncentrationssvårigheter. Vad detta beror på är svårt att säga men kan bero på samhällets förändring och skolans förändring. I vilket fall så har lärarnas uppdrag blivit svårare och det finns idag många fler betingelser att ta hänsyn till än tidigare. Även föräldrarnas situation har förändrats och det finns i dag många fler dubbelarbetande mammor och pappor än förut och dessutom fler ensamstående föräldrar. Även mor- och farföräldrar verkar ha mindre tid idag för sina barnbarn. Genom olika medier matas alla med mer och mer information där det är svårt att sortera bort sådant som kan vara skadligt för våra barn. Vi tycks helt enkelt inte hinna med i samhällets förändring, vare sig barn eller vuxna.

De flesta föräldrar gör ändå ett utmärkt arbete att uppfostra sina barn och ser till att barnen har ett bra hem. Det är absolut ingen lätt uppgift, eftersom barn precis som vuxna har bra och dåliga dagar. Det finns tyvärr alltid undantag ifrån regeln och vid tillfällena när det gäller brister i uppfostran och hemmiljöproblem är det nästan alltid barnen som drar det kortaste strået, det är helt enkelt barnen som är mest utsatta. En känsla av uppgivenhet och rädsla infinner sig hos barnet som sprider sig in i dess självkänsla. Barnet vet ofta att allt inte står rätt till men skyller oftast detta hellre på sig själv än på till exempel mamma eller pappa. De berättar oftast inte om sina bekymmer för någon eftersom de känner skam. Detta fortsätter in i skolan där personal kan uppfatta barnen som bråkiga, elaka, dumma, tysta, osociala och frånvarande. Skolan kan te sig som tråkig och onödig för många elever men för en del kan skolan vara en tillfällig räddning, framför allt för de barn som har problem i hemmet med missbrukande föräldrar och föräldrar som använder våld. Vare sig elever är stökiga eller tysta behöver de hjälp och det är av oss vuxna som ska finnas till hands i skolan.

De lärare och elever som är med i vår undersökning finns i en helt vanlig klass och lärarna är inga speciallärare. De elever som kommer att nämnas är utagerande och har problem hemma på ett eller annat vis. Detta visar sig i klassrummet då vissa inte kan koncentrera sig och stör

de andra eleverna, vilket i sin tur leder till stök i det här klassrummet. Detta försvårar även lärarens arbetssituation vilket nämns i de intervjuer som gjordes.

1.1 Bakgrund

Skolan har blivit ett hett ämne i media, där skolor och lärare granskas, där elever betar sig kränkande mot varandra och mot skolans personal. Vad är det som ligger bakom dessa aggressioner? Kan det bero på att samhället förändrats eller är det hemmiljön som spelar in eller är det möjligtvis en kombination? Liksom tidigare i historien försöker politiker med olika åtgärdsprogram komma tillrätta med sociala problem. Det har varit, och är fortfarande, inget ämne man gärna tar upp på grund av problemets skamliga framtoning. Det visar på en brist i samhället som politiker egentligen inte vill prata om och ta upp till diskussion och det riktas fortfarande än idag alldeles för stor inriktning på individerna med sociala svårigheter än på de bakomliggande faktorerna.

I dagligt tal nämns problemen som uppstår i skolan och i klassen som koncentrationsstörningar och utgår då från elevers beteende som frångår den normala mallen. Försök att diagnostisera elever görs ständigt men störd uppmärksamhet behöver inte ha en diagnos, det kan vara resultat av på ett eller annat sätt stressade barn. Vi anser att detta är ett relevant undersökningsområde då det finns de klasser som har problem med stökiga och utagerande barn. Vi som pedagoger har en stor del av barnens uppfostran och lärande att göra. Vi lärare ska fostra alla elever, oavsett social bakgrund, till att bli goda samhällsmedborgare men då krävs det av oss att vi först och främst lyssnar till barnens behov. Det är kanske inte alltid lätt då många lärare idag inte har någon form av specialpedagogisk utbildning och vet hur man ska möta dessa utagerande barn.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att vi vill öka kunskaperna om hur lärares arbetssituation ser ut i dagens klassrum.

1.3 Begreppsdefinitioner

Några av de begrepp vi använder förklaras i detta avsnitt. Begreppet ”sociala problem” återkommer vid ett flertal tillfällen. Det har dock visat sig vara svårt att få en entydig definition av vad just sociala problem är och därför har vi valt att beskriva sociala problem genom att göra en historisk tillbakablick (se vidare avsnitt ...) Vi har valt att benämna elever som på något vis har problem i hemmet och som i klassrummet visar sig som koncentrationssvårigheter, eleverna är utåtagerande. Utåtagerande barn kan vara de barn som har någon form av koncentrationssvårighet, primär eller sekundär.

Med koncentrationssvårigheter menar vi sekundära koncentrationssvårigheter till skillnad från primära koncentrationssvårigheter. Dessa begrepp kommer vi att förklara mer ingående längre fram.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

I detta avsnitt förklarar och förtydligar vi innebörden i begreppet sociala problem. Vi har således valt att börja med en kort historik om sociala problem för att visa att det inte är lätt att peka på när detta begrepp uppkom och vad det betyder eller egentligen är.

2.1 Historiskt sett

Att definiera exakt vad sociala problem är har visat sig vara ganska svårt genom tiderna, så också idag (Meeuwisse & Swärd, 2002). Redan under 1300-talet fanns det lagar mot lösdriveri, något som i viss mån även fortsatt in i vår tid men samhällsproblem var inget nytt utan hade naturligtvis funnits även tidigare. Framst togs samhällsproblemen upp inom kyrkan och när Europa var katolskt så hade fattiga och utstötta det förhållandevis bra jämfört med hur det skulle bli när den lutherska läran slog sig fram. Katolikerna såg tiggarna som en chans att vara fromma och var barmhärtiga mot dem, i alla fall när det var goda tider. Detta förändrades dock när synen på utstötta ändrades. Plikten att försörja sig själv utan vare sig hjälp från andra eller från kyrkan var till exempel ett starkt kännetecken för den lutherska ortodoxin på 1500-talet, något som i Europa höll i sig i ganska många år (a.a.).

Under 1700-talets slut började tyska, franska och engelska forskare mer noggrant undersöka missförhållanden (Meeuwisse & Swärd, 2002). Rent historiskt började man kalla missförhållandena som sociala problem i Europa när industrialiseringen började sin framväxt. Det var främst då, som befolkningen ökade kraftigt samtidigt som jordbruket inte kunde försörja alla människor. Avbefolkningen på landsbygden och inflyttningen till städerna gjorde vidare att allt fler problem uppdagades. Fattigdom, arbetsbrist, tiggeri, familjevåld, superi och dåliga arbetsförhållanden hade visserligen funnits långt tidigare men det var inte förrän i slutet på 1800-talet som det började definieras sociala problem där man menade att även staten hade ett visst ansvar. När man i början på 1800-talet definierade fattigdom och tiggeri som ett socialt problem infördes även så kallade tvångslagar som gjorde det möjligt för myndigheterna att ingripa mot vissa grupper i samhället. Det utvecklades metoder för att bekämpa dessa otillfredsställande tillstånd och folket krävde mer av dem som bestämde (a.a.).

I kartläggningar av sociala problem vid sekelskiftet 1900 undersöktes problemen mer systematiskt än tidigare och myndigheterna började hitta tydligare mönster för folkets

missförhållanden (Meeuwisse & Swärd, 2002). I första hand gällde undersökningarna utsatta barn som speciellt behövde särskilt stöd. Myndigheterna då, menade att de här barnen inte bara var fattiga utan även att de var alldeles för trångbodda och undernärda. I deras hem rådde det kaos med både missbruk och våld. Barnen sågs som resultaten av en lång rad av problem.

Det började göras täta undersökningar som gällde både kriminalitet och arbetslöshet och sammanställningar av statistiken gjordes. Myndigheterna började också undersöka olika typer av problem i försök att kartlägga dessa. Man undersökte till exempel olika gruppers levnadsförhållanden. Många av problemen behandlades som sjukdomar medan andra problem angreps av lagar och förordningar. Det utarbetades reformprogram där det skulle framgå att; den skötsamme arbetaren var nykter, skötte sig och behandlade sin familj med respekt (a.a.)

Debatten angående sociala problem har alltid varit lika värdeladdad. För det mesta har det gällt frågan om hur sociala problem ska tas om hand och vilka dess orsaker är. Redan i slutet på 1800-talet skrev den tyske filosofen Bosanquet (1895) ett verk som tog upp frågor som berörde medborgarskapet. Boken handlade enligt Meeuwisse & Swärd (2002) mycket om hur fattigvården bedrevs, barns och gamlas utsatthet i storstäderna och kvinnoarbete. Boken fokuserade till stor del på de bristande personliga karaktärsegenskaper som utgjorde samhällets "bottenskrap" vid den här tiden. Bosanquet (1895) menade i stort, att det var de bristande karaktärsegenskaperna hos fattiga, prostituerade, alkoholiserade med flera som var av avgörande betydelse för de sociala problemen i samhället, vilket i sig kritiserades av många men visade lite på hur samhällets övre skikt såg på det hela. Den enskilde individen skulle förändras och det var detta som välgörenhetsorganisationer vid den här tiden inriktade sig på. För att framtida problem skulle kunna undvikas var det arbetarkvinnorna som skulle "läras" att skapa bra hemförhållanden samt att uppfostra barnen så att mannen valde hemmet istället för gatan och pubar. Genom detta skulle man bekämpa de vanligaste sociala problemen. Detta ingripande var riktat mot de fattiga och indirekt menade man på att sociala problem var de fattiga, deras hem och individernas fel, något som den framväxande arbetarrörelsen inte såg med blida ögon. De menade att de sociala problemen hade med arbetslöshet och ekonomi att göra och tyckte att de fattiga bara utpekades som syndabockar för missförhållanden. Arbetarrörelsen såg det som självklart att arbetslöshet och fattigdom skapade nöd och menade på att det behövdes sociala reformer. Detta är konstigt nog frågor som diskuteras än idag och det debatteras fortfarande huruvida problemen beror på individuella eller strukturella perspektiv (a.a.). Oavsett vilket så finns det sociala problem.

2.2 Begreppet ”sociala problem”

Inte ens i lexikon och moderna böcker kan man finna en entydig definition av vad sociala problem är. Definitionen skiljer sig också åt beroende på var i världen man befinner sig, helt enkelt beroende på att det finns olika samhällsproblem i olika länder. I nationalencyklopedin står det så här;

Sociala problem, brister i en befolknings levnadsförhållanden som gäller så många människor att staten eller enskilda organisationer bör ingripa. Det kan gälla minimikrav på hälsa, föda, bostad och arbetsförhållanden men också en rimlig grad av reaktion, säkerhet till liv och egendom samt mänskliga friheter. (NE, nätversionen 2000)

I FN: s sammanställning (2000) av sociala problem kom en grupp experter dock fram till att det är förhållandena som kan vålla sociala problem som bör uppmärksammas och då blev beskrivningen avsevärt mycket större och både samhälleliga tillstånd och befolkningsgrupps-tillstånd beskrevs. I FN: s sammanfattning nämns problem inom nio olika områden;

Problem förbundna med barndom och ungdom; moderskap och familjeliv; ålderdom, invaliditet och sjukdom; yrkeslivet; avvikande beteende; sociala och ekonomiska förändringar; naturkatastrofer och politiska åtgärder samt problem förbundna med minoriteter. De problem som är förbundna med barndom och ungdom rör enligt FN-listan: försummade barn, barn utan normalt familjeliv (föräldralösa, med ensamförälder m fl), barn i familjer utan fast bostad, barn och ungdom under påverkan av asocialitet, barn- och ungdomsbrottslighet, fritidsproblem, ungdomsarbetslöshet, barnarbete, yrkesval, tidiga giftermål (Meeuwisse & Swärd, 2002 s. 142).

Det existerar också beskrivningar av sociala problem som inriktar sig mer personligt och där det menas att sociala problem är vad människor tror att det är. Andra beskrivningar av sociala problem utgår ifrån att vissa kriterier måste uppfyllas för att klassas som sociala problem. Då har man utgått från några vanliga antaganden och några av dessa har varit att man knutit problemen endast till samhället och därmed uteslutit den privata aspekten (Meeuwisse & Swärd, 2002). Ett annat, vanligt förekommande, antagande är att det måste finnas något som är normalt och accepterat jämfört med något som bryter normen mot detta. Detta ”onormala” strider då mot övriga samhällets normer och värderingar. Detta är dock definitioner som utgår från ”världsliga” sociala problem och som redan nämnts så skiljer sig sociala problem åt, beroende på var i världen man befinner sig (a.a.).

I svensk social rapportering har man dock utgått från att definitionen av sociala problem omfattat grupper med bristande resurser, i det avseendet att de grupper som studerats befunnit sig under en nivå som ansetts som minsta önskvärda nivå. För att få en någorlunda bra bild på vad som är sociala bekymmer idag, har man i socialstyrelsens rapport *Social rapport* (2001) kommit fram med åtta problemområden med sammanlagt 24 olika indikatorer för att kunna studera social utsatthet och var detta härleder från. I *Social rapport* ser områdena ut så här;

Ekonomiska problem (t ex att man saknar kontantmarginal)

Boendeproblem (t ex att man saknar eget kontrakt för bostaden)

Bristande sociala relationer (t ex att man saknar någon riktigt nära men att ta kontakt med och prata om vad som helst)

Utsatthet för brott med mera (exempelvis att ha varit utsatt för stöld eller skadegörelse)

Problematiserande livsstil (t ex att man röker dagligen eller att man under en vecka dricker mer alkohol än motsvarande 3,5 (män) alternativt 2,5 (kvinnor) flaskor vin)

Hälsoproblem (exempelvis att man har en långvarig sjukdom med svåra plågor/besvär)

Psykiska/psykosomatiska besvär (t ex att man ofta är trött eller har besvär med sömnen)

Ej tillgodosett vårdbehov (kan vara att man under de senaste tre månaderna ansett sig vara i behov av läkarvård men ej sökt läkare) (Meeuwisse & Swärd, 2002 s. 143)

Generellt sett bygger den svenska sociala rapporteringen på både strukturella och individuella faktorer men lägger sin tyngdpunkt på att beskriva missförhållanden, alltså icke önskvärda förhållanden. Den bygger också på den traditionella synen att sociala problem ofta har med strukturella förhållanden att göra. Det är med andra ord vanligt att generellt sett säga att sociala problem beror på arbetsmarknadens tillkortakommanden, bostadsbrist och att det socialpolitiska trygghetssystemet sätter människor i bidragsberoende och fattigdom. Följden av detta tankesätt blir att politikerna inför nya reformer för att motverka detta, något som inte alltid slår så väl ut för den enskilde individen (a.a.).

Det är som sagt inte lätt att definiera sociala problem. Anledningen är att sociala problem ständigt förnyas sig och får andra utseende. För att bättre förstå vad sociala problem är, gäller det istället att ständigt fundera och reflektera över vad som framkallar sociala problem och för vem det är ett problem (Meeuwisse & Swärd, 2002).

Gemensamt för elever med sociala problem är fosterhemsplacerade, barn till föräldrar där skilsmässan varit mycket konfliktartad, barn med föräldrar med missbruk och barn som bara har en förälder. De så kallade sociala problemen påverkar deras och andras skolgång.

2.3 Koncentrationssvårigheter

Alla sådana här sociala problem i hemmen visar sig på något sätt och i skolan. Det syns ofta som normbrytande beteende eller som koncentrationssvårigheter (Kadesjö, 1992).

I det vardagliga talet pratar vi ofta om koncentrationssvårigheter utan att det läggs någon större tanke på att koncentrationssvårigheter kan ha olika bakgrund eller handlar om olika barn. Hos barn med till exempel primära koncentrationssvårigheter rör det sig om ett genetiskt betingat tillstånd (Kadesjö, 1992). I detta fall har barnet svårt ”med att rikta uppmärksamheten på en uppgift, att utesluta ovidkommande stimuli och dessutom hålla fast vid uppgiften tills den är avslutad” (Kadesjö, 1992 s.10). Barn med primära koncentrationssvårigheter har ofta diagnoser som; ADHD (attention deficit hyperactivity disorder), Damp, MBD, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom med flera. Det finns naturligtvis också barn med primära koncentrationssvårigheter som av olika anledningar inte har någon diagnos. Sen finns det också koncentrationsproblem som är av situationsbunden karaktär och koncentrationssvårigheter som är varaktiga. De sistnämnda är av den sort då de alltid finns med barnet oavsett situation. Dessa barn skapar i regel många och återkommande problem inte bara för sig själv utan även för sin omgivning. Barn med situationsbundna koncentrationssvårigheter verkar ofta lite mer splittrade än andra barn eftersom de ofta har problem med att samordna den information de får. Här kan det exempelvis handla om dyslexi (a.a.).

När det rör sig om koncentrationssvårigheter som beror på följder eller reaktioner på barnets hemförhållanden så är det sekundära koncentrationssvårigheter det handlar om (Andershed, 2005). Symtomen är liknande och det finns, för att komplicera det ytterligare, även kombinationer av primära och sekundära koncentrationssvårigheter. Skillnaden i stort är att hos barn med sekundära koncentrationssvårigheter så dominerar beteendet inte lika mycket som hos barn med primära koncentrationssvårigheter. En annan betydande skillnad är att koncentrationssvårigheterna hos barn där det brister i hemförhållandena brukar avta om barnet får stabilare sociala förhållanden. I otrygga hemförhållanden där det förekommer våld, kaos

och det saknas struktur, konsekvens och pålitlighet och där föräldrarna inte är tillräckligt tydliga får barnen ingen chans att lära sig vad som är socialt acceptabelt (frångår det normala). Barn som växer upp på detta vis blir ofta okoncentrerade och splittrade, framförallt i en rörig dagismiljö eller skolmiljö. De förstår helt enkelt inte strukturen eller regler och har svårt att samspela med andra vilket då skapar problem för både individen och dess omgivning (a.a.).

Det som är gemensamt för dessa barn är ändå att de har svårt att koncentrera sig i klassrummet och att deras beteende på ett eller annat sätt avviker från det normala. Att vara koncentrerad innebär för ett barn att när barnet fått en uppgift så riktar det in sina sinnen och använder syn, hörsel och känsel för att samla in så mycket information om uppgiften som möjligt (Kadesjö, 1992). Med hjälp av den insamlade informationen gör barnet sen en utvärdering om vad i informationen som är viktigt. Om den mest användbara informationen samlats in på ett effektivt sätt så har barnet visat koncentrationsförmåga. Det innebär att barnet tagit emot den information som varit viktigt i sammanhanget och sorterat bort sådant som varit ovidkommande. Detta är en förmåga som vi alla behöver för att skapa ordning, mening, sammanhang och för att inte försätta oss i farliga situationer. Omgivningen i vår värld matar oss ständigt med ny information och det innebär att vi måste ha förmågan att sortera bort men också använda oss av den givna informationen. Omvärlden ger oss dock så mycket intryck att vi inte klarar av att registrera alla. De med koncentrationsförmåga inser detta och gör den nödvändiga sorteringen. Hos barn med koncentrationssvårigheter så är detta svårare och hos dessa infinner sig ofta kaoset, och eleven presterar inte så bra som förväntat vilket leder till andra svårigheter i skolan (a.a.).

2.4 Styrdokument

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo94, står det att; ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.” (Lärarens Handbok, 2004 s.10). Alltså ska läraren anpassa all sin undervisning på så sätt att den ska passa alla elever oberoende vilken etnisk, religiös eller social bakgrund som dem har. Undervisningen ska passa elever som har svårt att koncentrera sig, den ska passa till dem som har svårt med inläringen och den ska vara motiverande och

rolig. Det är inte alltid så lätt då det i en klass kan finnas elever som är utagerande och blir lätt uppretade av andra. Vad det beror på kan vara att eleverna har kort stubin, de har svårigheter med koncentrationen eller det kan vara så att de är omotiverade. Bakgrunden till detta utagerande beteendet kan bero på sociala problem i hemmiljön. Oavsett vad det beror ska läraren finnas där för alla elever, läraren ska motivera och skapa så goda lärandesituationer som möjligt. Lpo94 bygger på sociokulturellt tänkande där elever lär i ett socialt samspel. Det kan bli ett problem då det kan finnas elever som inte riktigt vet hur de ska agera i samspel med andra (a.a.).

Det står i Lpo94 att skolan ska sträva mot att vara en plats där alla möter alla med respekt, det ska finnas en trygg social gemenskap där det ska vara roligt att lära. Det står dessutom att elevens personliga trygghet och självkänsla ska byggas upp i hemmet och skolan ska vara ett stöd. Allt arbete ska ske i samverkan med hemmet. Lärarens och skolans uppdrag är inte enkla och får man inte hjälp och medhåll från hemmet kan det bli än svårare. Det är viktigt att kontakten mellan skolan och hemmet fungerar för att eleven ska få så bra hjälp som möjligt. ”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar.” (Lärarens Handbok, 2004 s.11).

I Lpo94 står det att skolan har mål att sträva mot, vilket innebär att skolan ska försöka uppnå de mål som är uppsatta och detta ska göras tillsammans med elever och alla annan personal på skolan. Målen är viktiga för att eleverna ska växa upp till goda samhällsmedborgare med respekt för andra människor och deras egenvärde. Varje elev ska ta avstånd från att medmänniskor blir förtryckta och utsätts för våld och kränkande behandling, kunna sätta sig in i andras människors situation och visa respekt och omsorg (a.a.).

De riktlinjer som finns i Lpo94 är till för all personal på skolan. Alla ska medverka till att elever tar ansvar och utvecklar känsla för samhörighet, motverkar trakasserier och hot mot andra. Skolan är demokratisk och det ska alla arbeta utifrån.

I de yrkesetiska principerna står det att läraren alltid ska sätta eleven i centrum. Läraren ska vägleda eleven till kunskap och han/hon ”ska skapa de bästa förutsättningarna för elevens lärande” (Lärarens Handbok, 2004 s.132).

I lärarens yrkesetik står det även att en lärare alltid ska sätta eleven i centrum och se eleven som en enskild individ och som en del av ett kollektiv.

Lärare förbinder sig i sin yrkesutövning

Ta ansvar för elevernas kunskapsutveckling, stödja deras personliga utveckling och skapa goda betingelser för varje enskild elevs lärande, utveckling och förmåga att utveckla kritiskt tänkande

Alltid bemöta eleverna med respekt för deras person och integritet samt skydda varje individ mot skada, kränkning och trakasserier

Inte diskriminera någon med avseende på kön, sexuell identitet, etnisk, politisk och religiös tillhörighet eller social och kulturell bakgrund, inte heller p.g.a. förmåga eller prestation (Lärarens Handbok, 2004 s.131)

Detta är några punkter som man kan ta del av i lärarens yrkesetik och detta är något alla lärare ska följa. Läraren ska bidra till att göra skolan till en trivsamt plats att vara på där lärandet ska vara roligt. Läraryrket bygger på ett förtroende från samhället och kräver stort yrkesansvar från lärarens sida.

År 1989 den 20 november antogs FN:s barnkonvention angående barns rättigheter. Konventionerna är överenskommelser mellan medlemsstaterna. Det finns 54 artiklar som behandlar barns rättigheter över hela världen. Medlemsstaterna har kommit överens om att alla barn ska behandlas lika och växa upp i en familjär miljö omgiven av lycka, kärlek och förståelse. Medlemsstaterna erkänner att det finns de barn som växer upp under väldigt svåra förhållanden och dessa barn ska få den hjälp de behöver. De erkänner även att det krävs ett internationellt samarbete mellan staterna för att förbättra barns levnadsstandarder. I artikel 2.2 står det följande; ”Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.” (Lärarens Handbok, 2004 s.138). Det står även i artikel 20.1 om ”ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö skall ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida.” (s. 143). Alltså ska staten ordna med alternativt omvårdnad som kan vara placering i fosterhem.

Alla artiklar från barnkonventionen behandlar barns rättigheter som till exempel kostnadsfri grundutbildning i skolan, rätten till fri hälso- och sjukvård. Att det ska vidtas lämpliga åtgärder då ett barn berövats sin frihet och blivit bortfört, att barnet har rätt till att behålla sin

identitet, att barnet har rätt till yttrandefrihet och religionsfrihet. Barnet ska veta sina rättigheter.

Alla skolor har som skyldighet att följa de gällande styrdokumenterna som bland annat är skollagen, läroplanerna och kursplanerna. Huvudmännen för grundskolan är kommunerna som planerar och organiserar hur verksamheten ska se ut, vem som ska anställas och vilka behörighetskrav som ska ställas. I 5§ skollagen står det att alla barn har rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet. Det ska inte spela någon roll vilken social bakgrund barnet har, var barnet bor eller vilka ekonomiska förhållande barnets familj har. Alla har rätt till en utbildning oberoende var i landet man bor (Lärarens Handbok, 2004).

Som lärare möter man barn som kommer från olika bakgrunder och det gäller att bemöta alla på ett likvärdigt sätt. Oavsett hur länge man har arbetat som eller kommer att arbeta som lärare, kommer man någon gång stöta på elever med stökiga hemmiljöer där en eller båda föräldrarna missbrukar och med missbruk uppstår det i många fall misshandel. Dessa barn får bevittna och uppleva saker som det är svårt för oss övriga att föreställa oss. Märker vi lärare att inte något står rätt till har vi som skyldighet att göra en anmälan. Anmälningsskyldigheten innebär att en anmälan måste ske om man upptäcker att något barn far illa. Detta ska rapporteras till socialnämnden. Ur Nya sociallagarna med kommentarer lagar och författningar som de lyder den 1 januari 1988 står det;

71§ Var och en som får kännedom om att en underårig misshandlas i hemmet eller annars behandlas där på ett sådant sätt att det är fara för hans hälsa eller utveckling bör anmäla detta till socialnämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt de som är anställda hos sådana myndigheter är skyldiga att genast till socialnämnden anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till en underårigs skydd. Detta gäller även läkare, lärare, sjuksköterskor och barnmorskor som inte har sådan anställning. ((Lindelöw & Olsson) Kimber, 2000 s. 27)

Även om det bara gäller misstanke att barnet behöver hjälp. Anmälningsskyldigheten är absolut (Erdis, 2004 s. 62). Det måste dock påpekas att lärare inte kan ställa krav på och kräva av föräldrar att de ska ändra på sina barns uppfostran och sin omsorg om barnen, det kan endast socialtjänsten göra (Hansen, 1995). Har man väl gjort en anmälan tar socialtjänsten över (Kimber, 2000). De gör främst en utredning och tar reda på vad familjen behöver så

familjen eventuellt kan lösa sina problem på egen hand. Har man gjort en anmälan kan det vara bra att ha sina anteckningar sparade som kan vara till hjälp vid en utredning (a.a.).

Sekretessen alla lärare skriver under på ska tas på stort allvar. Inga namn eller andra upplysningar får lov att yttras (Erdis, 2004). Dock ger det lärare rätt till att göra anmälan och lämna ut uppgifter vid brottsmisstanke när det gäller ärenden då elever har begått brott. Har föräldrar begått brott mot sina barn och detta uppdagas, kan läraren hålla uppgifterna hemliga mot föräldrarna för att skydda barnet då barnet kan ta skada (a.a.).

Har barn det svårt hemma får de inte samma tillit till vuxna som övriga barn får och då kan det vara svårt att komma nära dessa elever. De vill inte berätta vad som händer hemma och de vill mest vara för sig själva för att de inte vill avslöja vad som pågår (Hansen, 1995). Det kan även vara tvärtom. Det kan vara elever som är klängiga, som vill berätta men kan inte för de vill inte svika sina föräldrar eller hamna i trubbel. Föräldrar och barn har ett speciellt band och det är viktigt att komma ihåg att barn är oerhört lojala mot sina föräldrar oavsett vilka brister föräldrarna har (Kimber, 2000). Det är barnets föräldrar och barnet kommer alltid att älska och skydda sina föräldrar.

Det är av stor vikt att barn har tillit till oss vuxna om de ska få någon hjälp. Det kan vara svårt för många elever att lita på vuxna för de har blivit svikna så många gånger hemma (Bergem, 2000). Barn är beroende av vuxna och de kommer alltid att lämna ut sig till oss för att vi ska ta hand om dem och deras behov. Elever har stora krav på oss lärare och vi måste verkligen lyssna på dem (a.a.).

2.5 Lärares synsätt på elever med sociala problem

Arbetar man inom skolan kan man räkna med att ingen dag är den andra lik. Det kan uppstå situationer i klassrummet, i matsalen eller ute på skolgården som kräver att lärare går in och stoppar och reder ut situationen. Alla lärare bör vara förberedda på att man varje dag kommer att stöta på yrkesetiska dilemman och då är det av stor betydelse att man är väl insatt i yrkesetiken (Bergem, 2000). Bergem talar om "lärarens sociala sensitivitet" (s.34) som handlar om hur läraren fångar upp elevernas känslor och reagerar på dessa. En lärare ska vara en person som bryr sig om eleverna och visar det också. När det handlar om elever med sociala problem kan det uppstå nackdelar då det kan bli ett engagemang på personlig nivå som kan

påverka lärarens professionella förhållningssätt gentemot elever och föräldrar. Om lärare lägger ner mycket tid och engagemang på sin fritid för en elev bör då vara försiktig (Kimber, 2000). Det kan uppstå konkurrens mellan föräldrarna och läraren och barnet kan tro att läraren är beredd att ta över föräldrarnas roll. Resultatet av detta kan bli att eleven tappar förtroendet för läraren när eleven märker att läraren inte tänker stå vid sitt "löfte" att ta hand om den. I stället för att arbeta mot föräldrarna bör lärare arbeta med och ingå i en allians där man tillsammans arbetar fram ett sätt att arbeta så att alla parter trivs och är nöjda.

Hänsyn och respekt ska visas mot alla elever då läraren är den person som eleverna vänder sig till om det är något. Läraren ska visa att han/hon bryr sig och lyssnar. Arbetet i skolan bygger på att elever och föräldrar har ett förtroende för lärarna och för vad de utråder i sitt jobb (Bergem, 2000). Skolan ska ha ett nära samarbete med hemmet för att dels ge föräldrarna uppdateringar om vad som händer i skolan, hur barnen mår och vad man arbetar med. Det är viktigt för barnen att deras mamma och pappa får ta del av vad man arbetar med i skolan och föräldrarna vill också gärna veta vad som händer och hur det går för sitt barn. För att nå framgång med de här eleverna måste pedagogen lägga sina egna värderingar åt sidan och istället inrikta sig på att försöka förstå hur föräldrarna tänker. Oftast har föräldrarna också haft en negativ upplevelse när de själva gick i skolan och därför är det viktigt att de tas på allvar och att de känner sig respekterade, delaktiga och välkomna till skolan (Kimber 1999). "Klassläraren har det pedagogiska huvudansvaret för eleverna, men i klassföreståndarrollen ligger också att utveckla föräldrasamarbetet och att ta ansvar för det särskilda elevvårdsarbetet i klassen" (Hansen, 1995 s. 95). Barn med problem är också helt beroende av att viktiga vuxna i deras närmiljö förstår dem för att lättare kunna hjälpa dem (Kadesjö, 1992). Dessutom har skolan ett stort ansvar för att skapa en vardagssituation som ger barnen möjlighet att utvecklas efter sina positiva sidor och sina förutsättningar. Det är därför viktigt att pedagoger har kunskap om detta (a.a.).

Om det finns sociala problem i hemmet kan det vara svårt för en lärare att skapa kontakt med föräldrarna och barnet kan inte alltid vara en budbärare. Ibland behövs det en direkt kontakt mellan skolan och hemmet. Lärare ska visa hänsyn och respekt för alla elever och deras integritet. Detta gäller även i mötet med föräldrar. Det ska inte spela någon roll vilken social status en förälder har eller om den är arbetare eller arbetslös, en lärare ska förhålla sig professionell (Kimber, 2000). Det är viktigt att vara lyhörd och försiktigt närma sig föräldrarna i ett möte. De är viktiga personer som sitter inne med en stor kunskap om sitt barn.

Vissa föräldrar har ett problematiskt liv och är ständigt ifrågasatta och de kanske räknar med att även läraren ifrågasätter deras personliga livsstil och deras sätt att uppfostra sitt barn. Alla föräldrar ska känna sig välkomna till skolan och deras tankar och idéer är viktiga (a.a.).

2.6 Skola i förändring

Skolan är ett hett ämne där det oprovocerade våldet tas upp i media nästintill dagligen. Elever mobbar och trakasserar varandra i och utanför skolan. Våldet har blivit råare och det har sjunkit allt längre ner i ålder (Binbach, 2006). Detta hårda klimat möter många lärare och vissa har kanske till och med blivit utsatta för våld av elever. Lärarnas Riksförbund gjorde år 2002 en undersökning om hur många lärare som hade drabbats av våld på arbetsplatsen. Sex procent svarade att de har blivit utsatta för våld i skolan. En av fem svarade att deras arbetsmiljö var riskfri. Vad kan vara en bidragande faktor till det ökade stöket i skolan? Allt fler lärare ger upp och slutar och lämnar en redan sönderstressad lärarkår och utsatta barn. Istället för att sluta borde lärarna tillsammans med skolans ledning omarbete regler och sätta gemensamma normer (Binbach, 2006). I dagens skola finns det problem att lärare på en del skolor har sina egna regler och det redan stökiga klimatet påverkas av detta då de busiga eleverna går från lärare till lärare och testar och provocerar. Elever vet vilka lektioner de kan sabotera och vilka de ska skärpa sig under. Då det finns olika regler i klassrummen blir det rörigt för de elever med inre kaos som är i behov av struktur och gränssättning (a.a.).

Skolan idag är uppdelad i två lag. Det är eleverna och lärarna. Istället för att gemensamt vara ute på rasterna och ha spontana samtal i korridorerna, går lärarna in till sig, in till lärarrummet där elever inte äger tillträde (Läraryrket, 1998). Vuxna pratar om att det inte finns någon respekt i dagens barn och ungdomar, men hur ska de vuxna kunna bli respekterade och respektera eleverna när de skyndar till lärarrummet efter lektionens slut? Vuxna och barn har olika sätt att se på ordet respekt (Binbach, 2006). Barn och ungdomar pratar säkerligen lika ofta som vuxna om respekt, men har det samma betydelse? När vuxna pratar om respekt menar de ofta vördnad och aktning precis som det står i SAOL (2004). Barn och ungdomar menar att respekt är rädsla och fruktan. Barn som har råkat illa ut i hemmet med missbrukande föräldrar och föräldrar som misshandlat, kan ha svårt att respektera vuxna för att de tidigare har blivit kränkta och svikna (a.a.).

2.7 Regeringens planer

I ett pressmeddelande från Utbildningsdepartementet den 20 april 2007 står det att Lärarlyftet ska ge läraryrket högre status genom fortbildning. I detta kan man läsa att det ska satsas 3,6 miljarder kronor till lärares fortbildning. Dessa pengar ska fördelas fram till år 2010 och det innebär att ca 30 000 lärare ska få en akademisk kvalificerad fortbildning. Fortfarande kommer läs- skriv- och matematikkunskaper vara det som prioriteras på låg- och mellanstadiet och på högstadiet prioriteras ämnesfördjupningar. Svenska som andraspråk kommer också att prioriteras. Skattemedlen fördelas så att staten står för 70 % och kommunen för resterande del. För de lärare som väljer detta kommer 80 % av deras nuvarande lön att betalas ut under studietiden. Utbildningen kommer att ske på högskolor eller universitet och finns tillgänglig att läsas på hel eller halvfart. Totalt kommer 2767 miljoner kronor att satsas på att vidareutbilda lärare.

Andra satsningar inom lärarlyftet är att 51 miljoner kronor kommer att läggas på sfi-lärare (svenska för invandrare). 240 miljoner kronor går till obehöriga lärares vidareutbildningar. Och 500 miljoner kommer att satsas på forskarutbildning och 61 miljoner kronor satsas i specialpedagogisk utbildning. Enligt utbildningsminister Lars Leijonborg så beror denna investering på att man vill framhäva att läraryrket är ett mycket betydande yrke och att satsningen är nödvändig för att säkra återväxten av bra behöriga lärare.

3 PROBLEMPRECISERING

Vi har följande problemformuleringar i vårt examensarbete;

- Hur ser lärares arbetsituation ut då det finns utåtagerande elever i klassen?
- Hur hanterar läraren den arbetsituation som uppstår när det i klassen finns flera utåtagerande elever?

4 EMPIRISK DEL

4.1 Insamlingsmetoder

För att få reda på hur lärarnas arbetssituation ser ut i klassrummet och hur de hanterar situationer som kan uppstå då utåtagerande elever stör klassen valde vi att samla data genom att använda oss av två olika metoder. De två olika metoderna valdes för att den ene skulle styrka den andre (Patel & Davidsson, 2003). Alltså ville vi se problemet från olika perspektiv. Metoderna som valdes var intervju och observation. Vi valde att göra intervjuer på grund av valet av vårt känsliga ämne (Patel & Davidsson, 2003) Vi ville dock inte gärna utsätta elever för någon intervju, för att de inte skulle känna sig utpekade.

Observation var den andra metoden som valdes för att vi skulle se med egna ögon vad som hände i klassrummet. Innan observationen valde vi att göra observationsschema för att vi båda skulle titta på samma aktiviteter (Denscombe, 2000).

4.2 Urval och etiska överväganden

Vi valde att intervjua lärare som inte hade någon formell utbildning för att arbeta med utåtagerande elever. De hade således ingen speciell utbildning i specialpedagogik. Vi intervjuade tre lärare från en och samma skola och klass. Skolan är en vanlig kommunal skola utan några specialklasser. Lärarna hade vid undersökningstillfället i sin klass elever med både primära och sekundära koncentrationssvårigheter, dessutom fanns elever med koncentrationssvårigheter orsakade av olika sociala svårigheter i hemmet. Eleverna var i åldersgruppen 11-13 år.

De tre lärare vi intervjuade kommer vi att kallas för Arvid, Ivar och Karl. Lärarna hade skilda arbetslivserfarenheter. Arvid har arbetat som lärare i tio år, Ivar har arbetat i 20 år och Karl har arbetat i 30 år. Detta var inget vi från början sökte efter men när det nu slumpade sig på det viset så var detta ett intressant utgångsläge för vår del.

Eftersom det i klassen finns många elever med sociala problem i hemmet var vi tvungna att begränsa oss. Vi sökte efter elever med sociala svårigheter och det tog tid och många skolbesök innan vi lyckades få tillstånd att göra undersökningen. Bland de elever med sociala

problem som ingick i observationen var någon fosterhemsplacerad, någon kom från missbrukande hem (både alkohol och narkotika), någon var helt utan pappa, några kom från skilsmässohem där separationen varit konfliktartad. Dessa elever har vi valt att kalla elev A, B, C, D, E. Dessutom tillkommer en elev F på Karls lektion. Denna elev har sådana problem att eleven inte kan närvara vid alla tillfällen utan går då på specialundervisning.

4.3 Tillvägagångssätt

Vi besökte rektorn på skolan och frågade om vi kunde göra vår undersökning, vilket han gav oss tillstånd till. Efter vårt samtal med rektorn frågade vi lärarna. Vi sökte dessutom andra skolor men det svårt att få någon att ställa upp på grund av att det dels gällde sekretess och dels att det var svårt att få lärare att ställa upp på intervju angående detta.

Vi valde att göra en semistrukturerad och personlig intervju där informanten fick svara på några få utvalda frågor (se bilaga 1) där det gavs utrymme till följdfrågor om så behövdes (Denscombe, 2000). Vårt förhållningssätt var att vara neutrala för att på så sätt försöka få informanten att svara så öppet som möjligt, vi ville alltså att informanten skulle få en rimlig chans att besvara frågorna med egna ord. Således ville vi med intervjuerna upptäcka och identifiera lärarens arbetssätt och synsätt med utgångspunkt från vår frågeformulering (Patel & Davidson, 2003). På detta vis blev intervjun som ett samtal där informanten inte kände sig utsatt eller hämmad. Intervjuerna gjordes i grupprum när eleverna var ute på rast. Alla intervjuerna spelas in på band som vi senare transkriberade (se bilaga 2,3,4). Intervjuerna gjordes några dagar innan observationerna.

Vi gjorde tre observationer och vid varje observation placerade vi oss längst bak i klassrummet där vi hade god överblick över hela rummet och alla eleverna. Vi valde att observera i 20 minuter av Arvids och Ivars lektion och 30 minuter av Karls lektion för att elev F var närvarande under detta lektionspass. Vi gjorde observationerna var för sig men vid samma tillfälle. Vi hade vars ett observationsschema som vi följde. Direkt efter observationerna sammanställde vi och renskrev våra anteckningar (se bilaga 5,6,7). Vi avbröt observationerna efter 20 minuter (Arvids och Ivars lektioner) och efter 30 minuter (Karls lektion) för att prata igenom det vi sett och för att renskriva våra anteckningar.

4.4 Bearbetning och analys

För att sammanställa allt material från intervjuerna samlade vi all information från informanterna under varje fråga. På det här viset fick vi informationen mer synbar (se exempel nedan).

Vilka sociala problem finns i klassen?

A: - fosterhemsplacering, och så har vi en del skilsmässor...även en som saknar en pappa.

I: - ...då finns det missbrukarfamiljer där det har varit alkohol och kanske också narkotika med i bilden. Men framförallt alkoholism...det finns fosterhemsplacerade barn...barn med skilda föräldrar.

K: - Jag har ju barn vars föräldrar är separerade...inga direkta problem...föräldrarna inte kommer överens om var barnen ska vara men man kan märka på vissa barn på måndagsmorgnarna när de har till exempel bytt familj...att man är orolig. Sen finns det andra familjer där...den gamla kärnfamiljen finns...där man inte har förmåga att tillgodose barnens grundbehov...med sömn, mat och rena kläder. Sen har vi också elever där man växer upp i en helt annan familj än den biologiska.

Efter att vi sammanställt svaren lästes dessa flera gånger för att kunna se vad det egentligen var som lärarna sade (Patel & Davidsson, 2003). Samtidigt som vi sammanställde resultaten kunde vi inte undgå att analysera det.

För att sammanställa vad vi fick fram av observationerna renskrev vi allt material och pratade igenom vad vi sett. Det första vi gjorde var att renskriva all information på datorn för att sedan skriva ut alla arbetsblad. Sedan läste vi dem om och om igen för att försöka hitta gemensamma drag eller om något skiljde sig åt. Utifrån denna bearbetning hittade vi tre kategorier som vi sedan kunde analysera närmare. De tre kategorierna var; lärarens upplägg av lektionen, hur arbetssituationen och ledarrollen såg ut. Dessutom hade vi från intervjuerna fått veta något om lärarnas grundsyn på dessa elever. Dessa kategorier jämfördes sedan.

5 RESULTATREDOVISNING

I detta avsnitt presenteras den information som vi fick fram av intervjuerna samt det vi såg när vi gjorde våra observationer. Våra problempreciseringar löd; *Hur ser lärares arbetssituation ut då det finns utagerande elever i klassen? Hur hanterar läraren den arbetssituation som uppstår när det i klassen finns flera utåtagerande elever?*

Vi har valt att presentera resultaten av lektionerna efter hur många års erfarenhet de olika lärarna har, varvid Arvids lektion placeras först eftersom han har 10 års yrkeserfarenhet. Därefter följer Ivar och Karl.

5.1 Arvids arbetssituation

Eleverna placering var antingen i par eller enskilt. Läraren stod inte placerad mitt i klassrummet utan en bit ut i kanten. Lektionen handlade om ordklasser och dagens ordklass var ”verb”. Genomgången och instruktionerna började då klassen ännu inte hade samlat sig och dörren till klassrummet var fortfarande öppen. Det fanns en del rörelse och ljud i korridoren utanför. Alla elever satt inte heller ner och lyssnade. Detta höll i sig genom hela genomgången på åtta minuter och det blev inte tyst eller ordning under hela denna tid. Det var ändå inte alla elever som varstökiga utan de flesta satt ner och försökte lyssna på det läraren sade. De fem elever som vi främst inriktade oss på (elev A, B, C, D, E) störde lektionen vid åtskilliga gånger under de första åtta minuterna av lektionen genom att prata rakt ut (om ovidkommande ämne) hela 96 gånger. De nästkommande 10 minuter av observationen skulle eleverna arbeta självständigt med det som läraren under genomgången förklarat ingående. Det visade sig att några av eleverna hade uppfattat instruktionerna och kunde därför sätta igång med sina uppgifter. Dock var det en del som fick räcka upp handen för att be om hjälp. Detta hade Arvid svårt att hinna med eftersom de fem eleverna som vi valt att titta på nu inte förstod uppgiften, trots en tydlig förklaring. Detta resulterade i att de här eleverna (elev A, B, C, D, E) fortsatte sitt prat och annat. Under tiominutersperioden pratade dessa elever rakt ut i luften ytterligare 138 gånger. Dessutom var dessa elever uppe och sprang, kastade radergummi och två av eleverna satt merparten av observationstillfället och sjöng (elev C och D). Vidare så roade sig en elev (elev E) med att hissa upp och ner persiennerna vid fönstren vilket i sin tur störde alla. Detta kommenterades också av de flesta. Speciellt elev A, B, C, och D hade starka åsikter om detta. Elev E har överhuvudtaget inte alls förstått vad som ska göras. Detta talar

elev E högt om för alla i klassen och eleven får Arvids hjälp vid fem tillfällen om samma sak. Så fort läraren går därifrån säger Elev E direkt ”jag fattar inte”, och läraren vänder åter. Läraren röt till på skarpen vid sex tillfällen men detta ignorerades, skrattades åt eller kommenterades av eleverna. Lugnare tillsägningar hade inte heller någon synbar effekt. Det rådde en mycket orolig och hetsig stämning i klassrummet. Det är dessutom ett mycket grovt och ovårdat språk som används av eleverna A, B, C, D och E. Under detta observationstillfälle var det mycket stökigt i klassen.

5.2 Ivars arbetssituation

Elevernas placering var under denna lektion i par eller enskilt. Läraren höll sig i mitten framför eleverna. Vid detta observationstillfälle står läsförståelse på schemat där eleverna ska läsa texter och sedan svara på frågor av olika svårighetsgrad. Det läraren gör vid detta tillfälle är att han kommer in och väntar in elevernas uppmärksamhet. En elev (elev E) vill ha uppmärksamhet direkt vilket avvärs med lärarens tystnad. Därefter börjar läraren berätta om vad som ska göras under lektionen. Klassen är förhållandevis tyst. Läraren förklarar för eleverna att det är viktigt att de läser instruktionerna noga och titta på bilderna. Direkt efter instruktionerna skrivs dessa upp på tavlan så att eleverna även kan läsa vad som ska göras. Elev E frågar direkt efter femminutersgenomgången vad som ska göras, varvid eleven får hjälp och börjar genast skriva. Det förefaller ganska lugnt i klassen. Vid ett tillfälle hörs det skrik från korridoren och nästan alla killar börjar skratta. En elev (elev C) vill genast gå till toaletterna och Ivar säger bestämt nej. Under denna observation händer det inte mycket i klassrummet.

5.3 Karls arbetssituation

Även här var elevernas placering samma som tidigare, i par eller enskilt, och läraren stod framför eleverna. Läraren startar lektionen genom att stänga dörren ut till korridoren och att säga god morgon eftersom det var första gången han mötte eleverna denna dag. Alla elever sitter nu ner och väntar på vad som ska komma. Karl börjar sin genomgång strax efter. Detta observationstillfälle var egentligen en matematiklektion men skulle idag vara en no-lektion om ”örat”. Detta blev eleverna glada för vilket de ropade ut högljutt. Karl tar snabbt kontrollen över detta glädjeyttrande och fortsätter sin genomgång. Någon elev (elev A) frågar rakt ut i luften vad de ska göra vilket läraren ska berätta för eleverna så fort de sitter ner och lyssnar. Ytterligare en elev kommer in (elev F som inte varit med tidigare) och för lite oväsen,

vilket Karl stoppar. Detta ger en reaktion till klassen och det stökar till lite men som Karl snabbt avvärjer med tystnad och skarp blick på utvalda elever (elev A, B, C, D, E, F). Böcker delas ut och det blir en orolig stämning. Läraren försvinner kort ut från klassrummet. En elev börjar gå runt i klassrummet (elev C). Läraren gör sig nu påmind om att vara tillbaka ”ni som fått böckerna, bara sätt igång”. Detta hjälper eleven som är uppe tillbaks till sin plats. Efter hand som tiden går trissas stämningen upp. Läraren får mer och mer att göra samtidigt som elev F får privata instruktioner vid flera tillfällen. Detta tycks inte hjälpa och eleven håller sig istället sysselsatt med att ta sönder sitt radergummi i bitar. Läraren måste hela tiden återvända till elev F för att denne eleven inte ska gå runt i klassrummet eller ta itu sitt radergummi. Elev C är hela tiden uppmärksam på vad som händer hos elev F och hänger snabbt på. Samtidigt har elev F blivit av med sin bok som läraren måste ordna. Flera elever som suttit och arbetat behöver under tiden hjälp för att kunna fortsätta. Många räcker upp händerna och läraren måste hela tiden gå runt och hjälpa olika elever. Elev C sitter och sjunger och det visar sig när läraren kommer dit att eleven inte fått gjort någonting. Nu börjar även elev B och D hänga på stöket och slår med linjaler och kastar radergummi. Det är nu en del elever som inte hunnit få hjälp och lektionen är snart slut. Läraren samlar klassen för en snabb genomgång. Vissa försöker redan gå på rast utan att läraren pratat färdigt, läraren ber dem att lyssna. Elev E utbrister ”vad sa du?” och går ut. Resten av eleverna följer med. Elev F sitter kvar längst.

5.4 Analys

Frågan är då hur lärares arbetssituation ser ut då det finns utåtagerande elever i klassen? Och hur hanterar lärare den situation som uppstår när det i klassen finns flera utåtagerande elever?

I klassen rådet ett stressigt och hårt klimat och lärarens arbetssituation kan liknas vid ett träningspass där läraren konstant är i rörelse och inte kan släppa sin koncentration en enda sekund. Eleverna, främst de elever vi observerar, tar direkt kommandot när de får chansen. Eleverna skrattar vid ett par tillfällen men det syns tydligt att läraren, till exempel Arvid, inte tycker det är lika roligt, då skratten är riktade mot läraren honom. Detta är en mycket stökig klass där det syns att det finns många olika problem som skilsmässobarn som har drabbats hårt. Klassrumssituationen varierar dock något beroende på vilken av lärarna som håller i lektionen men tendensen att eleverna försöker ta över är ändå mycket tydlig.

En intressant faktor som trädde fram under observationerna var att de stökiga eleverna, lättare verkade uppfatta alla små situationer som var på väg att uppstå och de högg direkt på detta. Var läraren inte uppmärksam så ökade stöket genast och kontrollen gick ur lärarnas händer. Det verkade vara ett samspel mellan de här eleverna som gick ut på att medvetet störa. De andra eleverna var inte alls lika snabba på detta och deras uppmärksamhet var till större del av lektionerna inställd på att lyssna och göra det läraren sa. De fick dock inte den hjälp de behövde alla gånger eftersom lärarna allt som oftast hade fullt upp med att hjälpa några få utvalda elever. Det var egentligen bara under Ivars lektion som det var förhållandevis lugnt. Ifall det har med lektionens tidpunkt eller utformning är svårt att se men så var det.

Eftersom lärarna anser det som mycket viktigt att utåtagerande elever känner att skolan är en trygg plats försöker lärarna alltid att sätta igång alla elever för att sedan kunna inrikta sig på de elever som har svårigheter av olika grad till exempel koncentrationssvårigheter. Detta visar sig vara svårt och läraren får ofta avbryta sin genomgång på grund av att dessa elever ställer till det. Stress är förmodligen det ord som beskriver arbetssituationen bäst i denna klass. Lärarna påpekar ändå att de flesta av dessa elever är otroligt ”goa” ungar att arbeta med och de ser inte bara nackdelar av att arbeta med elever som har problem. Lärarna är ganska bestämda från början och väntar in eleverna innan de börjar sina genomgångar.

Det lärarna säger i intervjun angående elever med koncentrationssvårigheter blir fler och fler stämmer bra överens med det vi observerade. Det framgår av intervjuerna att det i klassen finns många elever som har sociala problem i hemmen men av dessa är det egentligen bara en elev som får någon form av specialhjälp. Det stämmer också att lärarens situation är stressig i klassrummet vilket syns under bland annat Karls lektion, då Karl springer mellan de utåtagerande eleverna och de andra som behöver hjälp. Lärarna säger att de känner sig otillräckliga och att tiden att hinna med är knapp. Detta syntes tydligt vid observationstillfällena. Alla lärarna säger att det är svårt att ge elever med svårigheter det eleverna behöver men att de gör så gott de kan. I det avseendet syns det tydligt under observationerna att det stämmer överens med det lärarna säger i intervjun, att de inte hinner med alla elever och då inte bara elever med svårigheter. I intervjuerna nämns det även att trygghet, struktur och lugn är något som lärarna anser är viktigt för dessa elever. På frågan vad lärarna ser som sin främsta uppgift när det gäller arbetet med stökiga och utagerande elever, svarade alla tre att de försöker göra skolan så trygg som möjligt. Karl och Ivar nämner att man som lärare inte kan påverka vad som eventuellt sker i hemmet utan man får

koncentrera sig på vad som händer i skolan och göra det så bra som möjligt för eleverna. Arvid säger att skolan ska vara trygg och vara den fasta punkten. Karl säger också att det gäller att vara lyhörd och lyssna. Detta visade sig vara svårt med tanke på hur det såg ut under observationerna till exempel under Arvids lektion där fem elever pratade rakt ut inte mindre än 234 gånger under en åtta minuter lång genomgång och ett tio minuter långt eget arbete. Att säga att det inger lugn och trygghet förefaller svårt. Det pratades även en del på Ivars och Karls lektioner men inte lika markant. Här var det snarare att pratet och stöket byggdes upp under lektionens gång. Att lärarna gör så gott de kan förutsätter vi men det märks också att de inte räcker till vilket lärarna nämner vid flera tillfällen i intervjun. Lärarna svarade nej på frågan om de kan tillgodose alla de behov som de här eleverna behöver vilket visade sig under observationerna.

På frågan angående om vilken annan personal som behöva vara tillgänglig om eventuella problem skulle dyka upp svarade lärarna att det fanns personal till sådant men de var sällan tillgängliga när de behövdes som bäst. Lärarna tyckte att de fick reda i mycket själva och det tog mycket tid från undervisningen. Det som kom fram under observationerna angående detsamma var att de genomgångar som hölls tog mycket längre tid än nödvändigt på grund av att lärarna hela tiden blev avbrutna. Detta var genomgående under de lektioner som vi observerade och bristande tid var något alla lärarna nämnde som problematiskt. Det sätt som lärarna anpassade sin undervisning på var enligt deras svar att låta vissa elever hoppa över uppgifter eller att sänka kraven för de elever som inte klarade uppgifterna. Det här såg vi inte något av under observationerna förutom att elev F fick hjälp med läsningen vid flera tillfällen. För övrigt var lärarens situation så stressig att individanpassningen blev lidande.

Det som framgår av intervjuerna och som vi valt att belysa är att lärarna är ganska överens om att det behövs mer utbildning för att klara av barn med sådan problematik. Ivar svarar att man behöver veta lite om olika arbetssätt men gärna också ha kunskaper om barn- och ungdomspsykologi. Här nämns också av Arvid att tyvärr får man inte tillräckligt med detta i lärarutbildningen. Men utbildning är inte allt. Lärarna nämner också att en viss lämplighet, att känna empati, förståelse och att vara något av en *tusenkonstnär* är några kvalitéer som en lärare bör ha. Det som också framgår av intervjuerna är att detta är ett problem som ständigt ökar. Arvid nämner till exempel att det inte bara är dessa elever det rör sig om utan även att klimatet generellt sätt hårdnar. Detta nämner även Ivar, att det blir fler och fler elever med problem och att lärarna känner sig mer och mer otillräckliga i klassrummet. Eftersom det är så

pass många det rör sig om blir det svårare att tillgodose alla elevers förutsättningar och behov. Det blir svårt att anpassa undervisningen så att det passar elever med problem men även för de andra. Det blir gärna att elever som har det svårt får hoppa över uppgifter för att hinna med och klara skolans arbete. Tiden är också ett bekymmer då den inte räcker till.

Det som hände under lektionerna och varför utfallet blev som det blev kan bero på olika orsaker. Ivars lektion låg först på schemat klockan 8.20 och det var en måndagsmorgon. Det hände inte mycket under denna lektion och det var en lektion som var återkommande, men det fanns tendenser till att några av eleverna skulle börja stöka. Ivar byttes av, av Arvid, och under de få minuter som eleverna hade paus hade situationen trissats upp och vid tidpunkten då Arvid påbörjade sin genomgång var det riktigt stökigt och Arvid hade inte många elever med sig. När Karl skulle hålla i undervisningen hade eleverna haft en rast på 20 minuter. Det fanns även här tendenser till mycket prat och stök, men Karl fick lättare kontroll på eleverna och kunde genomföra sin genomgång. Något som också kan ha varit bidragande orsaker till resultatet är lärarnas olika ledaregenskaper. Alla lärarna har en snäll och ödmjuk framtoning i sitt ledarskap men i Ivar och Karls fall så märktes det tydligare vad det var som gällde. I Arvids ledarskap fanns det möjlighet att ändra på saker och ting vilket eleverna också gjorde. Det var inte på det viset att Ivar och Karl var stränga som lärare det bara syntes att deras regler gällde. Något som tyder på detta var i deras genomgångar som alla var ungefär lika långa och lika tydliga. Det fanns inte mycket i dessa genomgångar som kunde missförstås eller feltolkas. Ändå utvecklades Arvids lektion till en näst intill ohållbar situation. Detta kan visserligen vara tillfälligheter men frågan är om inte eleverna visste om att de kunde få Arvid ur balans och slippa göra något under hans lektion.

6 DISKUSSION

I detta avsnitt kommer vi att diskutera vårt val av metoder och försöka förhålla oss kritiska mot dessa. Dessutom diskuterar vi några viktiga resultat. Avslutningsvis nämner vi fortsatt forskning.

6.1 Metoddiskussion

Vi anser att de metoder vi valde för vår undersökning gav tillförlitlig information. Det var kombinationen av två metoder som vi fick material som visade på både likheter och olikheter mellan lärarna. Det hade möjligtvis varit bättre om det ingått fler skolor och fler lärare i undersökningen men som vi nämnt tidigare var det svårt att få skolor och lärare att ställ upp. Det är förståeligt att de motsatte sig detta då deras jobb faktiskt är att skapa trygghet för dessa elever. Intervjuerna kan ha påverkats av att de spelades in och att lärarna i intervjuerna inte riktigt kände sig bekväma med att bli inspelade. Detta kanske inte märktes på svaren men de påpekade innan intervjuerna ”ah, ska man bli inspelad på band”. Val av dag i veckan och tidpunkten på lektionerna är naturligtvis också sådant som kan ha påverkat undersökningen. Kanske var eleverna trötta vid det första lektionstillfället och möjligtvis har rasten mellan Arvids och Karls lektion påverkat men det är sådant vi bara kan spekulera i. Intervjufrågorna som vi ställde tyckte lärarna var svåra att svara på troligtvis på grund av ämnets tyngd. För att det skulle bli lättare för lärarna, skulle vi kunna ha gett dem frågorna någon dag innan intervjuerna ägde rum.

När vi observerade var vår placering längst bak i klassrummet, vilket vi tyckte var bra. Dels för att vi hade en bra översikt över klassrummet, eleverna och läraren, och dels för att eleverna inte skulle känna sig uttittade.

6.2 Resultatdiskussion

Tittar vi på hur Arvids lektion ser ut, kan vi konstatera att det är en mardrömslektion där eleverna tar över. Ivar och Karl låter aldrig det hända. Beror det på att både Ivar och Karl har varit med så pass mycket längre och vet hur de ska handskas med eleverna eller är det så att eleverna vet att de kan ta över och förstöra lektionen för Arvid? Tio års yrkeserfarenhet är en lång tid inom ett yrke, så frågan är om vi kan dra för stora slutsatser av lärarnas olika yrkeserfarenhet. Förmodligen vet eleverna snarare att de har lättare för att störa under Arvids

lektioner. I alla fall vid det här tillfället och man kan inte bortse från de tendenser som fanns att eleverna ville ta över. Detta styrks till viss del av litteraturen där det står att det kan bli rörigt i klassrummen och för de eleverna med inre kaos blir det då genast ett problem eftersom de är i behov av och ofta söker struktur och gränssättning (Binbach, 2006). Alla ser vi kanske olika på barn som är utagerande och tack vare all forskning kan lärare idag möta dessa barn på olika och väl fungerande sätt. Förr var det tabu att prata om elever som hade problem, man blundade och lät det vara. I dagens skola ser det annorlunda ut alla elever har rätt till att lära och samspela oavsett vilka problem eleverna har för alla är lika värda, men tyvärr, finns det de elever som inte får den hjälp de behöver. I läroplanerna står det att undervisningen ska vara anpassad till varje individs behov och förutsättningar (Lärarens Handbok, 2004). I intervjuerna framkommer det dock att lärarna inte kan tillgodose allas behov. Det visar sig även under observationerna. Arvid har ingen kontroll över vad eleverna gör och eleverna A – E gör inget som har med uppgiften att göra. Han försöker ta kontrollen ett par gånger men misslyckas då eleverna istället fäller kommentarer eller skrattar. Karl har däremot kontrollen direkt och visar det för eleverna. När elev F kommer in i klassrummet hjälper Karl genast eleven att komma igång. Ofta måste dock Karl stå vid elev F för att eleven över huvudtaget ska få någonting gjort. Det påverkar resten av klassen då Karl inte hinner hjälpa de elever som räcker upp handen.

De läroplaner vi har är till för att följas men kan vi verkligen göra det? Det sägs att skolan ska vara en skola för alla, men är den det? I läroplanen står det att läraren måste anpassa undervisningen på ett sådant sätt att den passar alla elever oberoende vilken bakgrund de har (Lärarens Handbok, 2004). För att undervisningen ska bli anpassad till varje enskild individ skulle det behövas fler lärare i klassrummet eller färre elever. Finns det egentligen någon lärare som verkligen anpassar sin undervisning så att det passar alla elever eller anpassar de undervisningen efter sig själva? Många gör troligtvis ett bra jobb och försöker verkligen anpassa sin undervisning men i slutändan har de trots allt inte lyckats. Utan specialkunskap om sådana här problem förefaller det väldigt svårt att bedriva någon vettig verksamhet. Det bör dock påpekas att dessa lärare i den här uppsatsen verkligen var både lärare med lång erfarenhet och stor kunskap. Trots detta så hann de inte riktigt med alla elever och elevernas individuella behov blev heller inte riktigt tillgodosedda vid de här tillfällena. Tiden räckte helt enkelt inte till. Det var många elever som inte fick någon hjälp under lektionerna. Vad de tycker om sin arbetssituation är en annan undersökning men en gissning är att de inte är helt tillfreds.

Lärarnas arbetssituation på den undersökta skolan är ohållbar och det kan resultera i att lärarna blir sönderstressade och behöver en paus. Under samtal efter intervjuerna fick de tre lärarna reda på att de skulle få en ny elev som har svårigheter. Eleven kan inte läsa eller skriva och ska nu bli en del av klassen till vårterminen. En av lärarna utbrast att han då faktiskt skulle fundera på om han skulle jobba kvar, varvid kollegerna sade att när han säger på det viset, då är det illa. Det är också detta som speglar skolan idag. Det läggs mer och mer arbetsbörda på de vanliga lärarna och det är också så att många bra lärare flyr skolan för att arbeta inom andra branscher. Ofta har de här kompetenta människorna inga svårigheter att visa sig eftertraktade på arbetsmarknaden men man kan inte undgå att fundera på vilka lärare det är som stannar kvar inom sitt yrke och av vilken anledning. Vad ska göras för att få bukt på den problematiska situationen?

Regeringen gav ut ett pressmeddelande den 20 april 2007 om det så kallade Lärarlyftet (www.regeringen.se). Lärarlyftet går ut på att ge fortbildning till 30 000 lärare till och med 2010. Summan för detta lyft kommer att hamna på 3,6 miljarder kronor. Vad som ingår i priset är fortbildning inom läsning, skrivning och räkning för det som tidigare kallades låg- och mellanstadielärare. Ämnesfördjupning kommer att ges till högstadie- och gymnasielärare. Andra satsningar som kommer att göras är bland annat att ge vidareutbildning till obehöriga lärare. Det kommer att kosta 240 miljoner kronor. Forskarutbildning kommer att kosta 500 miljoner kronor och utbildning i specialpedagogik för specialpedagoger och behöriga lärare kommer att kosta 66 miljoner kronor. Frågan är om pengarna är rätt placerade. Kanske hade det varit lämpligt att lägga pengarna till att fler fick utbildning som gör att lärare lättare kan anpassa sin undervisning i klassrummet. Fler lärare tycker att klimatet har blivit hårdare och allt fler slutar på grund av det. Lärarna som intervjuades tyckte också att klimatet har blivit hårdare och stöket har ökat. Dessutom tycker de att alla lärare bör ha någon form av specialpedagogisk utbildning för att kunna möta alla elever. Vore det inte logiskt, med tanke på detta, att 500 miljoner kronor läggs på specialpedagogisk utbildning istället för till forskarutbildning?

I pressmeddelandet säger utbildningsminister Lars Leijonborg att läraren har ett mycket viktigt arbete och ”utan utbildning i världsklass klarar vi inte globaliseringens utmaningar” (www.regeringen.se). Han säger även att lärarlyftet ska göra läraryrket mer attraktivt och säkra tillgången till lärare med rätt behörighet. Skolminister Jan Björklund säger vidare att det

ska lockas fler ungdomar till lärarutbildningen och locka fler att söka sig tillbaka till yrket. Alltså har de klart för sig att det är många som slutar men som bör komma tillbaka. För att läraryrket ska bli mer attraktivt bör utbildningen innehålla mer specialpedagogik som kan hjälpa lärarna i deras arbete med alla elever, inklusive elever som är utagerande och har problem av andra slag som yttrar sig på olika sätt i klassrummet. Idag verkar det vara många lärare som inte riktigt vet hur de ska gå till väga eller vem de ska vända sig till. Nu är kanske inte enbart specialpedagogisk utbildning lösningen på det hela, men det är en start. Tillsammans kan vi alla hjälpas åt för att få skolan till en så trivsamt plats som möjligt, men finns det lärare som står ensamma i sitt arbete finns risken att de ger upp och slutar, det blir en ond cirkel där allt fler goda lärare lämnar lärarkåren. Vad bör staten och kommunerna tillsammans med skolorna göra för att säkra våra barns framtid? Lärarlyftet är en tillfällig lösning och vad kommer hända efter 2010?

Aldrig tidigare har det varit så många rapporter om vad som händer och sker ute i de svenska skolorna. Allt fler rektorer anmäler elever som bryter mot lagen på ett eller annat vis. Elever hotar och brukar våld mot andra elever och mot vuxna. Genom media kan alla ta del av det som händer. Vi är fullt medvetna om att många lärare inte känner igen sig i detta, men att klimatet i skolorna har hårdnat är det ingen tvekan om och det säger både litteraturen och de lärare som intervjuades. År 2002 gjordes det en undersökning om hur lärare såg på våldet i skolan och huruvida lärarna själv hade blivit utsatta för något våld (Binbach, 2006). Resultatet av denna undersökning visade att sex procent hade blivit utsatta för våld och endast en av fem såg skolan som riskfri. Alltså kan det vara en tidsfråga innan allt fler lärare slutar på grund av vad som håller på att ske. Vad bör göras, och av vem, för att våldet och det hårda klimatet ska minska?

Elever som är utagerande kan ha en inre oro som kan resultera i att lektioner störs och förstörs. De lärare som intervjuades, Arvid, Ivar och Karl säger allihop att det gäller att ha förståelse för de här eleverna och försöka göra skolan till en trygg plats. Det gäller även att kunna vara lyhörd och lyssna. Ivar nämner i intervjun att det som saknades då han gick lärarutbildningen och som fortfarande saknas är en viss utbildning i specialpedagogik. Ivar nämner vidare att lärare borde ha kunskaper om barn- och ungdomspsykiatri. Barn med någon form av koncentrationssvårigheter söker omedvetet eller medvetet efter gränser (Binbach, 2006). De försöker hitta någon person som kan hjälpa dem att sätta gränser och det resulterar ofta i att eleven stökar till det i klassrummet. Lärare bör ha kunskap om hur barn med

koncentrationssvårigheter ska hanteras, men det som krävs är mer än bara utbildning för att i längden orka med den stressen som allt som oftast infinner sig. Att ta upp lärarnas arbetssituation under ett extra föräldramöte där föräldrarna får en insikt i hur det kan vara under en dag och hur lärarna upplever det, kan vara ett sätt. Det är genom föräldrarna som skolan kan nå ut till barnen och vice versa. Det är av betydelse att föräldrarna vet vad som pågår under skoltid. Ledningen har också ett stort ansvar när det gäller att anställa personal. Inom de flesta yrken och branscher idag, ställs det ofta krav på att den som anställs ska vara lämplig till yrket. Till exempel är det väldigt svårt att bli snickarlärling om man inte har handlaget. Hur ser detta ut på lärarutbildningen? Tittar de som tar in folk till lärarutbildningen på lämplighet, kan man undra. Nej, förmodligen är det inte så, eftersom det fortfarande utbildas lärare som bara befunnit sig i skolans värld, från grundskola till gymnasium vidare till högskola eller universitet. Ungdomar går från skola till skola och helt plötsligt är de lärare och ska undervisa barn och ungdomar. Med tanke på vad lärarna i vår undersökning säger angående erfarenhetens betydelse så är detta inte tillräckligt.

Det vi sett på denna skola och i just den här klassen är förmodligen inget ovanligt men alla skolor och klasser ser naturligtvis inte likadana ut. Dock tror vi att de flesta lärare brottas med ungefär samma problem. Det är naturligtvis ofrånkomligt att lärarnas arbetssituation förändras eftersom skolan förändras med samhället. För att klara av läraryrket idag ställs det stora krav på lärare och framförallt på utbildningen som det tycks vara mer att önska av för att vara en komplett utbildning. Man behöver få ut mer erfarenhet av sin utbildning vilket i sig innebär att det måste finnas mer sammanhängande praktik. Är det viktigt att vi får 30-40 poäng forskning inom allmänna utbildningsområdet eller borde de poängen fördelas på praktik eller specialpedagogik? Frågan är om vi som vanliga lärare hade haft större nytta av detta än forskningsstudier. Den frågan besvarar sig själv - självklart!

Som vi tidigare nämnt under rubriken metoddiskussion så är vi medvetna om denna undersöknings litenhet. Det är ändå häpnadsväckande att på ett så slumpmässigt sätt hamna i en klass där arbetssituationen ser ut som den gör. Risken att det kan se ut på liknande sätt i andra klassrum är ganska stor, i alla fall om man ska tro på vad som sägs i TV och skrivs i tidningar. Det hade varit intressant att i en större undersökning ta reda på vad vanliga elever tycker om sin klassrumssituation där elever med sociala problem, eller andra problem, dominerar tillvaron.

7 REFERENSLISTA

- Andershed, H. Andershed, A-K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen*. Förlagshuset Gothia AB. Falköping
- Bengtsson, A-B. Gaveling, I. (2004, 3 uppl). *Familjer och missbruk*. Liber AB Visby
- Bergem, T. (2000) *Läraren i etikens motljus*. Studentlitteratur. Lund
- Binbach, P. (2006). *Om skolans psykosociala arbetsmiljö*. Ekelunds/Gleerups utbildning AB. Solna
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur. Lund
- Lärarförbundet, 2004. *Lärarens handbok*. Tryckindustri Information. Solna
- Erdis, M. (2004, 3 uppl). *Juridik för pedagoger*. Studentlitteratur. Lund
- Hansen, F. (1995). *Barn i familjer med missbruksproblem*. Studentlitteratur. Lund
- Kadesjö, B. (1992). *Barn med koncentrationsstörningar*. Liber Utbildning AB Stockholm
- Kimber, B. (2000, 3 uppl.). *Att stå ut med busungar – eller boken som lockar fram kraften hos de vuxna*. Ekelunds förlag AB. Solna
- Kimber, B (1999). *EQ – livsnödvändig kompetens*. Ekelunds förlag AB. Solna
- Meeuwisse, A mfl. (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Bokförlaget natur och kultur Stockholm
- Patel, R. Davidson, B. (2003 3 uppl.). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur. Lund
- Svenska akademins ordlista (2004)
- www.regeringen.se/sb/d/8544/a/80855 Publicerat 20 april 2007. Hämtat 6 december 2007
- www.nationalencyklopedien.se (2000, nätversion)

8 BILAGOR

8.1 Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat som lärare?
2. Vad har du för grundutbildning? Fortbildning?
3. Vad anser du är sociala problem? Vilka erfarenheter har du av barn med sociala problem?
4. Vilka sociala problem finns i klassen?
5. Vad ser du som din främsta uppgift när det gäller arbetet med elever som har sociala problem?
6. Hur ser en dag ut för ett sådant barn? Får alla elever med dessa problem hjälp med att klara av dagen eller är det svårt att hinna med?
7. Hur anpassar du undervisningen och kan du tillgodose alla de behov som de här eleverna behöver i en klassrumsmiljö?
8. Vilken tillgänglig personal på skolan finns för att ta hand om eventuella problem som kan uppstå?
9. Vilka speciella kunskaper behöver man ha för att arbeta framgångsrikt med dessa barn?
10. Finns det bara nackdelar med dessa elever i klassrummet eller finns det något som kan ses som fördel? Vad innebär detta för övriga elever?
11. Hur är kontakten med hemmet?

8.2 Bilaga 2

Intervju med Arvid

Vi: Hur länge har du då arbetat som lärare?

A: I snart tio år.

Vi: Vad har du för grundutbildning?

A: Eh, svenska, svenska två...eh eller ett till sju, svenska svenska två och plus SO kompetensen fyra till sju och svenska för högstadiet.

Vi: Ok, har du någon fortbildning?

A: Det är ju det...alltså senare har jag läst in svenska för högstadiet.

Vi: Eh vad anser du är sociala problem?

A: När man har ett...eh...eh ett hem där det inte riktigt fungerar i hemmet...eh...och då det går ut över den dagliga verksamheten. (kort paus) Eh...när man inte har den tryggheten som alla har rätt till...så att säga.

Vi: Vilka erfarenheter har du av barn med sociala problem?

A: Eh...egentligen inte jättemycket, det är mest med denna klassen här. Är det. Där vi har några elever som är fosterhemsplacerade...eller en elev som är fosterhemsplacerad.

Vi: Mm och det är då fråga fyra, vilka sociala problem finns i klassen...och det är då...

A: Fosterhemsplacering. Och så har vi en del skilsmässor.

Vi: Ja...

A: Och vi har även en som saknar en pappa. Som inte har någon pappa.

Vi: Ok...eh...vad ser du som din främsta uppgift vad gäller arbetet med dem här eleverna? Som har sociala problem.

A: Det är ju att skolan bli en trygghet...för dem eleverna. Att detta får vara den fasta punkten.

Vi: Hur kan en dag se ut för ett sånt här barn? Får då alla elever med sociala problem hjälp med att klara av dagen eller det är svårt att hinna med?

A: Dels är det ju givetvis svårt att hinna med eftersom tiden inte räcker till och man oftast är själv i klassrummet. Om vi i detta fall tar eleven som är fosterhemsplacerad så har han otroligt mycket stöd och hjälp. Eh...eh...man får känna av lite hur helgen till exempel har varit. Måndagar kan vara jobbig (kort paus) och så, men nej man har inte tillräckligt med hjälp för att kunna hjälpa alla dessa barn, nej det har man inte...man har inte tid med dem.

Vi: Hur anpassar du undervisningen...eh...och kan du tillgodose alla dem behov som alla de här eleverna behöver...i klassrummet?

A: Nej det kan jag inte tillgodose eftersom jag inte har...man inte har dem resurserna till det...eh...men man kan göra så gott man kan och försöka anpassa det...eh...genom att ge dem speciella grejor och kanske inte ha så höga krav...eh...man vet ju ungefär var dem befinner sig och kunna då liksom tillrättalägga deras arbetsuppgifter.

Vi: Hur är kontakten med hemmet?

A: Bra tycker jag...faktiskt, väldigt bra

Vi: Det fungerar?

A: Ja.

Vi: Vilken tillgänglig personal på skolan finns för att ta hand om eventuella problem som då kan uppstå med de här barnen?

A: Jag tycker inte det finns någon tillgänglig personal som kan hjälpa till just i det ögonblicket då det behövs. Utan då får man söka sig...alltså i längre utsträckning till att jag kanske kontaktar...eh vad heter det...elevvårdsteamet, men det får man ju inte hjälp av direkt...så det är lite synd. Eh...men nu kan ju vi lösa vissa grejer själv eftersom vi är tre personal i klassen men det är mycket tid som tas från annan undervisning, specialundervisning och sånt, på grund av att man då får gå in och reda upp saker och hjälpa till och ta såna här akuta grejer.

Vi: Vilka speciella kunskaper behöver man ha för att arbeta framgångsrikt med dem här barnen?

A: (Kort paus)...alltså...eh...man måste ju ha förståelse helt enkelt och det är...och sen skulle man säkert behöva jättemycket utbildning och sådant, men... jag tycker själv att det var...hade jag...det fick inte jag tillräckligt med när jag gick på lärarhögskolan...utan det är sånt man verkligen skulle behöva och det är hela tiden aktuellt. Det gäller även...alltså man skulle behöva specialundervis... alltså att man skulle kunna vissa delar inom kanske specialpedagogiken och, och mycket sånt.

Vi: Tycker du att det har ökat...att det har kommit fler barn nu...att det blir mer och mer?

A: Det blir mer och mer ja. Med situationer i klasserna. Det är inte bara med dem som har sociala problem utan det är ju överlag att klimatet har hårdnat...

Vi: Ja...

A: Och det gör det ju inte lättare för dessa barn att vara i normala klasser.

Vi: Nej...Finns det bara nackdelar med dessa elever i klassrummet eller finns det något som kan ses som en fördel. Och vad innebär då detta för de övriga eleverna?

A: Alltså fördelen måste ju vara i så fall...alltså som jag bara kan tänka mig så...är ju...det borde vara att man på något vis kan skapa kanske en förståelse för att det finns barn som inte har det lika bra som jag har. Det...om bara klassen kan acceptera att kanske den här eleven eller dem eleverna är som de är, så borde det vara en vinst om dem klarar av...alltså att dem tycker det är okej att den här personen har vissa svårigheter och att vi kan acceptera det. Eh...men alltså resursmässigt är det inte lätt...det är det ju inte.

Vi: Det var det, tack så mycket!

8. 3 Bilaga 3

Intervju med Ivar

Vi: Så...ja hur länge har du då arbetat som lärare?

I: I nästan tjugo år nu...till våren är det det.

Vi: Grundutbildning?

I: Ja det är mellanstadielärare.

Vi: Har du nån fortbildning på det?

I: Ja sen kom det sn...ganska snart efter kom det något som hette kompletteringsfortbildning för oss gamla mellanstadielärare för att vi skulle bli lite mer lika dem nya grundskolelärarna...så fick man antingen fortbilda sig i matte/no eller i svenska...så jag har sådan kompletteringsfortbildning i svenska.

Vi: Ja ok...

I: Plus att jag har gått en massa andra kurser...framförallt med inriktning på IT och datoranvändning i skolan och så, så att jag har rätt mycket kurser där...eh...när det gäller sånt och sen har jag gått sån handledarutbildning för att kunna ta emot kandidater och så och det var en fempoängsutbildning...så så sätt...ja...rätt så mycket olika fortbildningar sen efter men mellanstadielärare i grunden.

Vi: Vad anser du är sociala problem? Det är ju det vårt arbete handlar om.

I: Mm...(kort paus) det beror lite på...det är svårt att säga...för att ibland kan skilda föräldrar vara ett socialt problem för vissa barn men andra barn har inga bekymmer som helst med det där lyckas man lösa det på ett sätt så att det blir inga problem av det...men i vissa fall kan det ju bli ett problem...om man inte kommer överens eller om man använder barnen som slagträn liksom och så va...så det kan ju vara sociala problem. Sen har vi ju dem som har olika missbruk hemma och som har problem av den anledningen...eh...ofta då kombinerat med en diagnos till på köpet för det kan också hänga ihop och sen har vi dem som är fosterhemsplacerade som av olika skäl inte ens kan vara hos sina egna föräldrar så där är ju alla varianter.

Vi: Vilka erfarenheter har du med barn med sociala problem?

I: Eh...alla dem egentligen både när det är fosterhem när det är föräldrar som har bråkat om barnen på olika sätt och missbrukarfamiljer...ja jag tror jag har stött på hela paketet mer eller mindre men det känns som att det blir fler och fler som av olika anledningar rör till det i skolan för att det är så mycket annat omkring dem...sen behöver det inte alltid vara sociala saker som gör att det rörs till...det är mer röriga barn i alla fall.

Vi: Vilka sociala problem finns det i klassen?

I: Eh...då finns det missbrukarfamiljer där det har varit alkohol och kanske också narkotika med i bilden. Men framförallt alkoholism...eh...det finns fosterhemsplacerade barn...och skilda...eh...barn med skilda föräldrar...det är väl dem jag kan komma på.

Vi: Vad ser du då som din främsta uppgift vad gäller arbetet med elever som har sociala

problem?

I: Att försöka göra skolan så trygg och så bra som möjligt för dem...eh...så att man åtminstone...alltså vi kan ju oftast inte göra något åt det som händer hemma utan man får koncentrerar sig på skolbiten och försöka göra det så bra som möjligt för dem barnen i den mån man kan då att försöka se till deras behov och ge dem en så bra och trygg miljö som möjligt för det är oftast trygghet de behöver...eh...i högre grad än undervisning kanske.

Vi: Hur kan då en dag se ut för ett sånt här barn som har sociala problem...får dem hjälp med att klara av dagen eller är det svårt att hinna med?

I: Det beror lite på vad för typ av problem dem har...oftast nu för tiden får dem ju ingen särskild extra hjälp så att säga...utan det är oftast upp till oss då att vi får försöka se vad vi kan göra inom den vanliga ramen så att säga...så det är sällan de får hjälp. I vissa fall kanske man får assistent eller de får gå till speciallärare eller så, som kan underlätta för dem, för dem behöver ofta lugnare eller mindre grupp och så...men ofta inte utan då får man liksom när man har satt igång dem andra så vet man gärna vilka barn det är som behöver det där lilla extra, att man kanske pratar med dem lite till för att dem ska kunna komma igång och då får man liksom sätta igång dem andra och sen börja med att gå till just den då. Jag vet att den kommer inte igång om jag inte går dit.

Vi: Då kommer vi in på det...hur anpassar du undervisningen och kan du tillgodose alla de behov som de här eleverna behöver i klassrummet?

I: Eh...nej på den sista frågan, det kan man inte...särskilt om det blir fler och fler så blir det mer och mer att man känner sig otillräcklig att man inte har gjort allt vad man skulle liksom...tyvärr är det så. Så att man kan inte tillgodose allt inte nu längre när det är så pass många det rör sig om. Förr hade man en kanske och då kunde man tillrättalägga lite extra till den och nu är det fler och då är det svårare...men man försöker anpassa just sånt att kanske ta en extra koll och går dit en extra gång för man vet att den säger inget men behöver hjälp så att säga...eh...man anpassar ju andra uppgifter och...kanske för dem som har det jobbigt och inte orkar så mycket att man stryker bort vissa...att dem kan du hoppa över och så...eller att dem får helt andra uppgifter i vissa fall. Det är lite olika från fall till fall.

Vi: Hur fungerar kontakten med hemmet?

I: Ja...det är också från fall till fall. Nu när Schoolsoft har kommit så meddelar vi mycket den vägen vilket besparar oss många telefonsamtal och att man ska ringa om igen för att nu var där ingen som svarade och så men allt kan man inte meddela där utan ibland är det bättre att man pratar...ringer upp och pratar eller att man säger...med jämna mellan...ofta med dem här barnen har man med jämna mellanrum möten där vi bjuder in föräldrar till skolan därför att det fungerar bättre att sitta ner och prata och visa vad vi gör och så...eh...det är ju oftast inte dem föräldrarna som är flitigast på att kolla och veta vad barnen har för läxor eller dem tittar inte på Skolsoft heller kanske...så att då är det många gånger bättre att ha lite fler möten med dem familjerna. Där har man kanske inte bara ett utvecklingssamtal utan man har i alla fall ett par tre möten under terminen i stället.

Vi: Vilken personal finns tillgänglig på skolan för att ta hand om eventuella problem som uppstår?

I: Ja det finns ju skolsköterska och det finns kurator...eh...framförallt när det gäller det och sen har vi skolledningen också som vi får vända oss till när det är någonting vi inte kan reda ut eller när vi behöver extra hjälp utifrån på något vis...eh...så att det är dem vi har här.

Vi: Vilka speciella kunskaper tror du att man behöver ha för att kunna arbeta

framgångsrikt med dem här barnen?

I: (Lång paus) Jag tror man behöver (lång paus) vara lite tusenkonstnär på nåt vis och vara ganska lyhörd och se vad som behövs...jag tror inte det skadar om man vet lite om olika sätt att arbeta med barn, olika teorier kanske och att man också har lite om barn och ungdomspsykologi i bagaget liksom och vet lite om olika hur...hur barn fungerar i olika stadier i utvecklingen så att säga.

Vi: Finns det bara nackdelar med dem här eleverna i klassrummet eller kan det finnas nåt som kan ses som fördel och vad innebär då detta för övriga elever?

I: Det vore ju hemskt om det bara fanns nackdelar...eh...det kan vara otroligt...eh...goa ungar som är otroligt tacksamma att jobba med. Det beror lite på...de behöver inte vara odrägliga, skrikiga och gapiga och utåtagerande utan det kan...det finns ju också dem eleverna som har det stökigt och trasigt hemma som tycker det är så skönt att komma till skolan för där är det ordning och reda och där finns en ordentlig och ordningsam person som vill hjälpa mig...eh...så de kan ju också vara jättetrevliga och ha att göra med och liksom tacksamma och uppskatta saker och ting som kanske andra barn inte ens skulle säga tack för så kan dem vara verkligen så där att oh tack för att vi fick göra detta och så liksom...så där är ju den sidan av det också...sen kanske det inte alltid syns för en del tyvärr...men en del av de barnen som har det jättejobbigt hemma kan vara jättetrevliga och verkligen uppskattar skolan...och det är ju inte så många barn idag som gör det...så det ser jag som något positivt och tycker det är roligt att jobba med dem.

Vi: Hur reagerar de andra eleverna i klassen?

I: Det beror lite på hur...det är ju så olika från fall till fall...en del har ju...om dem är så där trevliga och lättsamma att ha att göra med så kan de ha en rätt så bra status i klassen ändå trots att dem har det...kanske inte har allt som alla andra har och så va, medan en del har en rätt så låg status i klassen av att dem kanske betar sig underligt och så och det förstår ju oftast inte dem andra barnen i klassen...tyvärr...så det...det är lite olika hur...antingen så blir dem...kan dem bli accepterade och populära men dem kan också bli hackkycklingar.

Vi: Ja, det var det hela.

I: Tack!

8.4 Bilaga 4

Intervju med Karl

Vi: Hur länge har du arbetat som lärare?

K: Jag har arbetat faktiskt i trettio år.

Vi: Din utbildning...grundutbildning?

K: Mellanstadielärare.

Vi: Och fortbildning?

K: Ja...det är ju mest inriktat på matte. På olika delar där.

Vi: Men inget som har med...

K: Inget med barn och så...nej nej...inte mer än Regio-Emilia som till viss del också breddar det kanske lite mer än vad den vanliga gamla utbildningen gjorde.

Vi: Ok...eh...vi skriver ju om barn med sociala problem...så vår fråga är vad anser du är sociala problem?

K: Det kan ju vara ganska mycket. Barn som inte mår bra på grund av att de ha problem så att säga hemma...på hemmafronten eller det är kamrater...det kan det ju också vara...av olika karaktärer och olika dignitet.

Vi: Vilka erfarenheter har du om barn med sociala problem?

K: Ja, dem finns ju i alla klasser...med olika problem.

Vi: Ja...vilka sociala problem finns det då i din klass?

K: Jag har ju barn vars föräldrar är separerade där det då är...eh...inga direkta problem så till vida att föräldrarna inte kommer överens om var barnen ska vara men man kan märka på vissa barn på måndagsmorgnarna när dem har till exempel har bytt familj eller ska byta familj att man är orolig...till exempel. Sen finns det andra familjer där det så att säga den gamla kärnfamiljen finns men där man inte har förmåga att tillgodose barnens grundbehov...med sömn och mat och rena kläder och den biten. Sen har vi också elever där man är uppvä...där man växer upp i en helt annan familj än den biologiska...och där det då är oerhörda bekymmer därför att värderingarna hos den biologiska familjen stämmer inte alls överens med familjen där man lever större delen av sitt liv och dem normer vi har i skolan.

Vi: Mm det kan bli mycket...

K: Det blir väldigt djupa konflikter...det kan det bli där.

Vi: Ja, då är nästa fråga då vad ser du som din främsta uppgift vad gäller arbetet med dem här eleverna som har sociala problem?

K: Att ge dem så stor trygghet som möjligt här i skolan...för jag som lärare kan inte påverka särskilt mycket vad som händer och sker hemma.

Vi: Hur kan en dag se ut då för ett sånt här barn med sociala problem. Får den hjälp med problemen eller...för att klara av dagen?

K: Vi försöker väl att utgå från alla barns förutsättningar men visst kommer man till skolan och är jättearg eller jätteledsen och sparkar i väggar och i dörrar och slår på andra så är det ju inte lätt att få en normal dag så att säga. Men det gäller kanske i första hand att prata med den eleven och försöka och...får de andra att helt enkelt acceptera att det här barnet får göra någonting annat eller sitta någon annanstans.

Vi: Ja...och då är det ju följdfrågan...hur anpassar du undervisningen och kan man då tillgodose alla de behov dem här eleverna behöver?

K: Man kan inte tillgodose alla behov...upplever jag det som...eftersom de är så differentierade från barn till barn, men vi gör ju vårt bästa utifrån de förutsättningar vi har.

Vi: Hur är då kontakten med hemmet?

K: Eh...jag upplever att det är positivt...överallt. Sen är det dem som är placerade i andra hem så att säga där har man störst kontakt med det hemmet och inte särskilt mycket med dem biologiska...och vi från skolan kan bara arbeta med en familj och det är den där barnet är mestadels ju.

Vi: Mm ok...eh...vilken tillgänglig personal finns det här på skolan för att ta hand om eventuella problem som kan uppstå?

K: Ja dels har vi specialläraren och sen har vi ju skolsyster...skolsköterskan alltså, kurator, vi har psykolog och sen har vi kontakt med dem sociala myndigheterna.

Vi: Har ni fått kontakta dem ofta eller?

K: Det händer ju lite då och då...

Vi: Ja...

K: Sen har vi ju assistenter också om det är riktigt grava saker.

Vi: Ok...eh...Vilka kunskaper tror du man behöver för att kunna arbeta framgångsrikt med dem här barnen?

K: Ja eftersom det är så himla olika problem från fall till fall så är det ju svårt att specificera men jag tror att vara lyhörd och lyssna tror jag är det viktigaste...och sen att ha en positiv kontakt med familjen...och sen försöka då via andra kanaler hjälpa till på bästa sätt.

Vi: Då kommer den här frågan...finns det bara nackdelar med dem här eleverna eller finns det något som kan ses som fördel och hur...vad innebär det för dem övriga eleverna i klassen?

K: Det är ju en jättesvår fråga...för vi behövs ju alla...oavsett vad vi har för kvalifikationer så att säga...och många av dem här barnen har ju många positiva fördelar...och dem är kanske oftast känsliga och kan känna av saker och ting men sen kanske också ha svårt att få fram det samtidigt gentemot sina kamrater för oftast får dem ju lågt...låg status i en klass.

Vi: Det kan ju kanske märkas ganska tydligt också?

K: Visst kan det det ja...mycket tråkigt...när man reagerar helt annorlunda.

Vi: Ja...det var dem frågorna...det gick väl ganska fort.

K: Det gick väldigt fort.

Vi: Jag tackar!

8.5 Bilaga 5 (observatör 1 och 2)

Observation 1 Lärare Ivar

8.20 Lektionen börjar. Alla sitter på sina platser. Läraren ber vakterna dela ut böcker.

8.21 Två elever pratar med varandra över klassrummet. Eleverna förbereder sig med att ta fram sina pennor och suddis.

8.22 Mycket ljud runt om i klassrummet, prassel med papper, blad som vänds i böcker, någon vässar pennan. Läraren ger instruktioner till klassen.

8.23. Läraren ställer frågor till eleverna om uppgiften. Ett fåtal elever räcker upp handen och en elev får svara.

8.24 Läraren ger fortsatta instruktioner och ställer frågor. Bara flickor som räcker upp handen.

8.25 Läraren fortsätter ge instruktioner, tydlig, eleverna lyssnar och alla är tysta och lugna.

8.26 Läraren säger till eleverna att läsa instruktionerna nog och titta på bilderna. Eleverna börjar jobba självständigt.

8.27 En elev frågar ”vad ska man göra?” Läraren ger ytterligare instruktioner och skriver sedan upp uppgifter på tavlan.

8.28 Tyst i klassrummet, alla arbetar.

8.29 Tyst i klassrummet.

8.30 Ljud från korridoren och några elever reagerar med fniss.

8.31 Läraren går runt och hjälper de som räcker upp handen.

8.32 Fortsätter hjälpa elever som räcker upp handen

8.33 Fortsätter hjälpa elever, läraren går och hämtar en ny skrivbok till en elev

8.34 Fortsatt tyst arbete i klassrummet. Läraren hjälper till.

8.35 Tyst arbete.

8.36 Många händer i luften, läraren går runt till alla.

8.37 Skrik i korridoren, pojkarna reagerar med skratt, en pojke går ut i korridoren för att titta.

8.38 En annan pojke frågar om han får gå ut och dricka, läraren säger nej. Läraren stänger dörren.

8.39 Fortsatt lugnt i klassrummet och alla arbetar. Några händer i luften.

8.40 Lugnt i klassen, fler händer i luften.

8.6 Bilaga 6 (observatör 1)

Observation 2 Lärare Arvid

8.57 Läraren berättar att klassen ska gå igenom verb, många elever för oväsen, prassel, svordomar.

8.58 Läraren stänger dörren, fortsätter att förklara för eleverna. Läraren ställer en fråga till klassen.

8.59 En elev svarar, kommentarer av andra. Läraren fortsätter gå igenom.

9.00 Småprat från en del elever. Läraren fortsätter prata.

9.01 Läraren ställer frågor, elever räcker upp handen, några pratar rakt ut, en elev får svara.

9.02 Läraren säger "sch" till de elever som pratar rakt ut. Fortsätter med genomgången.

9.03 Elever pratar rakt ut och kommenterar det läraren gör.

9.04 Läraren säger "Sch, räck upp handen" och börjar gå igenom temaformer. Elever härmar läraren och skrattar.

9.05 Någon sjunger, en elev leker med sina pennor. Läraren fortsätter genomgången. En elev kommer in i klassrummet för att hämta något.

9.05 En elev går runt i klassrummet. Läraren sätter igång klassen, "Alla sätter igång och jobbar". Några elever svarar "måste jag göra det här", "vad ska jag skriva på", "jag fattar nada". En elev sjunger.

9.06 Två elever går runt i klassrummet, en tredje elev reser sig och går in i grupprummet, kommer tillbaka direkt igen.

9.07 En elev vill inte jobba mer, svär, en annan elev går runt och pratar.

9.08 Läraren säger till eleverna att de ska jobba.

9.09 Fortsatt prat, läraren säger "sluta" till eleverna. Eleverna härmar och kommenterar.

9.10 Några elever arbetar på, fortsatt prat mellan några.

9.11 En elev visslar, fortfarande pratigt i klassen.

9.12 Läraren säger till på skarpen, en elev skrattar. En elev leker med persiennerna.

9.13 Spring i korridoren. Elever kommer in i klassrummet. Läraren ger dem snabba instruktioner på vad som ska göras.

9.14 En elev säger rakt ut ”jag pallar inte göra detta”

9.15 Några elever räcker upp handen och läraren hjälper.

9.16 Några elever leker med pennor. Prassel med papper.

9.17 Gäspljud från tre elever, mycket orolig stämning i klassrummet.

(observatör 2)

Observation 2 Lärare Arvid

8. 57 Ny lektion, svenska ordklasser, samling. Lektionen börjar mycket stökig, många elever springer omkring. Endast tre stycken räcker upp handen för att fråga. Observationen övergår till att notera hur många gånger fem elever stör läraren eller klassen genom att antingen sjunga eller prata rakt ut.

8.58 Läraren stänger dörren och försöker tysta klassen. Läraren fortsätter med sin genomgång av verb. Det är oerhört stökigt och hög ljudnivå i klassrummet. Flera av eleverna är inte vid sina platser ännu.

8.59 Läraren ställer en fråga, en elev svarar utan att ha blivit tillfrågad. Detta kommenteras högljutt av de andra, speciellt de fem vi inriktade vår observation mot. Många elever sitter nu och pratar öppet med varandra om vad de ska göra senare.

8.57 – 9.05 Lärarens genomgång varade i åtta minuter. Undertiden störde (pratade) fem elever högt både läraren och de andra eleverna. Under åtta minuter pratade eleverna rakt ut 96 gånger.

Elev A	Elev B	Elev C	Elev D	Elev E
31 ggr	12 ggr	26 ggr	22 ggr	5 ggr

Under denna tid har Elev C och D också hunnit kasta suddis på varandra upprepade gånger. Elev C och D satt också och sjöng vid flera tillfällen och många härmade läraren när han sa till om skärpning.

9.05 Klassen sätter igång och arbetar, flertalet av eleverna vet nu inte vad som ska göras. Eleverna säger rakt ut ”vad ska vi göra”, ”måste vi göra detta” osv. Elev C sitter och sjunger. Praten fortsätter.

Under följande 10-minuters period pratade följande fem elever ytterligare 138 gånger rakt ut i luften.

Elev A	Elev B	Elev C	Elev D	Elev E
30 ggr	19 ggr	36 ggr	26 ggr	27 ggr

Lärarens tillsägningar hjälper inte, eleverna tycker det är roligt och skrattar. Elev E sitter vid fönsterplats och roar sig med att dra i rullgardinerna åtskilliga gånger samtidigt som han under denna tidsperiod yppar att han ”inte fattar” fyra gånger. Han får lärarhjälp vid fem tillfällen. Någon elev gör något helt annat (läser bänkbok). Detta kommenteras av läraren vilket gör eleven irriterad. Totalt pratar fem elever rakt ut 234 gånger under en 20-minuters period.

8.7 Bilaga 7 (observatör 1)

Observation 3 klass A Lärare Karl

9.50 Läraren säger ”gomorron”, alla sitter tysta och lyssnar. Läraren börjar ge instruktioner till eleverna om vad de ska göra, visst prassel med väskor.

9.51 Läraren berättar att de inte ska ha matte idag utan fortsätta med arbetet om örat och eleverna blir glada. Elev F kommer in något försenad. Skarp blick från lärare.

9.52 Läraren fortsätter ge instruktioner till uppgiften. Eleverna lyssnar.

9.53 En elev frågar rakt ut vad dem ska göra.

9.54 Läraren ger tydliga instruktioner till uppgifterna, elever frågar rakt ut vad det är dem ska göra.

9.55 Läraren sätter igång eleverna, säger ” var och en ska jobba i lugn och ro själva”. Lite prat i klassen. Läraren delar ut böcker.

9.56 Läraren går ut ur klassrummet i två sekunder. Eleverna arbetar på.

9.57 En elev (Elev C) går runt i klassrummet. Läraren säger ”ni som har fått böckerna bara sätt igång”. Lite prat i klassen.

9.58 Läraren fortsätter dela ut böcker. Oroligt i klassrummet vad gäller nr på böckerna om vems bok som är vems.

9.59 En elev kommer in i klassrummet och pratar rakt ut men försvinner snabbt igen.

10.00 Några elever (bla Elev C) pratar rakt ut, en elev sjunger, läraren ger privata instruktioner till Elev F.

10.01 En elev går runt och sätter sig igen. Klassen arbetar tyst och självständigt.

- 10.02 Två elever har ett öra på bänken för att studera det, en annan vänder sig om och småpratar lite. Läraren hjälper de som behöver.
- 10.03 Elev F har inte kommit igång, sorterar papper, prasslar och slänger en pappersboll, får kommentar av Elev C. Läraren går bort till Elev F.
- 10.04 Elev F går runt i klassrummet, Elev C följer honom. Elev F fortsätter att prassla med papper.
- 10.05 Läraren säger tyst till Elev F att vara tyst och följer eleven till sin plats. Klassen arbetar tyst.
- 10.06 Elev F går runt i klassrummet och läraren säger till. Läraren ställer sig vid Elev F och ger instruktioner. Elev F hittar inte en skrivbok och läraren hjälper till att leta.
- 10.07 Elev F går till sin låda och hittar skrivboken. Går tillbaka till sin plats.
- 10.08 Tyst arbete i klassen. Läraren går till elev F och hjälper till med uppgifterna.
- 10.09 En elev går och vässar pennan, börjar dansa. Elev C börjar skratta.
- 10.10 En högljudd gäspning från Elev C.
- 10.11 Läraren står kvar vid elev F och hjälper. Läraren tittar emellanåt ut över klassen.
- 10.12 Elev C leker med ett gummiband och skjuter iväg det. Elev C pratar med kamrater bakom.
- 10.13 Läraren står kvar hos Elev F. Några elever räcker upp och läraren går runt för att hjälpa till.
- 10.14 Läraren går bort till Elev C och försöker få igång ett arbete. Det är tyst och alla jobbar på.
- 10.15 Elev F börjar klippa sönder ett suddgummi.
- 10.16 Elev F fortsätter att klippa i sitt suddis, lugnt i klassen.
- 10.17 Läraren säger till Elev F att sluta. Läraren hjälper Elev F med sitt arbete, går sedan vidare till andra.
- 10.18 Elev F fortsätter att klippa i suddiset och läraren säger till och går bort till eleven. Läraren stannar och hjälper Elev F.
- 10.19 Två elever kommer in i klassrummet och Elev C börjar gå runt.
- 10.20 Samma två elever går ut ur klassrummet. Läraren står kvar hos Elev F och fortsätter hjälpa.
- 10.21 Läraren går runt och hjälper dem som räcker upp. Elev F klipper sitt suddis.

10.22 Elev F kollar sig runt omkring för att se var läraren är, fortsätter med suddiset. En högljudd gäspning från Elev C. Elev F lägger suddisbitarna i sitt pennskrin.

10.23 Läraren hjälper Elev F.

10.24 En del elever räcker upp sin hand, några har slutat jobba och leker med pennor.

10.25 Fler räcker upp, några är uppe och går, prassel med papper.

10.26 En elev pratar rakt ut för att få kontakt med läraren. Oljud i klassen.

10.27 Stolar väsnas, elever pratar rakt ut, elever kommer in i klassrummet. Elev F jobbar.

10.28 Läraren stoppar lektionen och ber alla lyssna. Några reser sig från sina platser, läraren säger "sitt ner för jag är inte färdig". Småprat.

10.29 Elever går ut på rast. Elev F sorterar sina papper och går ut sist.

(observatör 2)

Observation 3 klass A Lärare Karl

9.50 Ny lektion, läraren säger god morgon ganska skarpt. Alla elever sitter tysta och lyssnar, läraren går igenom vad de ska göra. Lugnt och beskrivande går han igenom "örat" med eleverna. Han stannar upp och väntar in och ser att han har alla med sig.

9.51 Ytterligare en elev med sociala bekymmer infinner sig i klassen (fosterhemsplacerad, ej läs och skrivkunnig, Elev F). Elev F sitter och snurrar på papper, går upp men får Karls blick på sig och sätter sig.

9.52 Läraren fortsätter prata.

9.53 En elev frågar rakt ut, läraren tystnar, inväntar och eleven räcker upp handen och får frågan (Elev C).

9.54 Eleverna frågar rakt ut vad de ska göra (ivriga att sätta igång), läraren tystnar och tittar på eleverna med viss skärpa.

9.55 Läraren sätter igång eleverna med instruktionerna att var och en gör det den ska. Pratet ökar lite under tiden läraren delar ut böcker.

9.56 Läraren försvinner kort, eleverna arbetar.

9.57 (Elev C) går runt i klassrummet, försöker sätta igång (Elev F). Läraren gör eleverna påmind att han är tillbaka "ni som fått böckerna, bara sätt igång" (syftar till Elev C men påpekar "ni"). Lite prat i klassen.

9.58 Blir lite stök vad gäller vems bok som är vems.

9.59 En elev kommer in i klassrummet och pratar, sätter sig snabbt.

10.00 Stöket trissas upp lite, flera elever har nu börjar prata, (Elev C) sitter och sjunger. Elev F får privata genomgångar.

10.01 Klassen arbetar, någon reser sig för att sträcka på sig.

10.02 Läraren går runt och hjälper till.

10.03 Två tjejer sitter och pratar mellan bänkraderna. Elev F sitter och sorterar sin pärm och prasslar med papper.

10.04 Elev F reser sig och går runt, Elev C snappar snabbt upp detta och följer efter. Elev F fortsätter att prassla med papper.

10.05 Läraren säger tyst till Elev F och följer denne till sin plats, sätter igång honom igen.

10.06 Läraren lämnar Elev F och han är snabbt uppe från sin plats. Elev F är av med sin skrivbok, läraren fixar detta.

10.07 Elev F hämtar boken och går till sin plats.

10.08 Elev F hämtar papper om örat, det var fel innan.

10.09 Läraren hjälper Elev F, nu är det många händer uppe i luften och läraren skyndar vidare.

10.10 Elev C gäspar högljutt och länge, en av tjejerna är upp och dansar vid tavlan, något som läraren inte upptäcker.

10.11 Läraren hjälper Elev F

10.12 Läraren hjälper Elev F

10.13 Läraren hjälper Elev F

10.14 Läraren går till Elev C som inte gjort något under hela lektionen. Detta säger läraren till honom.

10.15 Elev F börjar klippa sönder sitt suddis.

10.16 Elev F fortsätter att klippa si sitt suddis.

10.17 Elev F blir tillsagd av läraren som hjälper honom. Läraren skynda vidare till de andra.

10.18 Elev F fortsätter att klippa i sitt suddis.

10.19 Elev C börjar gå runt i klassrummet och stör de andra.

10.20 Två elever är uppe och går, läraren är kvar hos Elev F.

10.21 Elev C är uppe och kollar matlistan. Elev F sitter och trummar med fingrarna. Läraren säger till.

10.22 Elev F sågar sönder sitt suddis med en linjal, saxen har läraren tagit.

10.23 Någon elev har suttit ganska länge med handen i luften.

10.24 Elev F behöver lärarhjälp igen.

10.25 Elev C försöker prata med övriga elever.

10.26 En elev som har försökt få hjälp länge, pratar rakt ut till läraren för att få kontakt. Nu är det ganska mycket ljud i klassen. Elev B sitter och slår med linjalen i bänken. Eleverna som suttit med händerna i luften har fortfarande inte fått någon hjälp.

10.27 Elev C pratar nu oavbrutet rakt ut. Elev E börjar dra i persiennerna igen. Läraren samlar alla och gör en snabbgenomgång på "örat". Vissa försöker att gå innan läraren har pratat färdigt, läraren ber dem sitta ner. Elev E säger "vad sa du" och går ut. Resten av eleverna följer med Elev E ut på rasten. Lektionen är nu avslutad tycker eleverna.

8.8 Bilaga 8 Regeringens planer

Fakta: Lärarlyftet - mångmiljardsatsning på fortbildning och höjd status

3,6 miljarder kronor satsas på fortbildning för lärare till och med 2010. Det innebär att 30 000 lärare får möjlighet att gå en akademiskt kvalificerad fortbildning.

Bland låg- och mellanstadielärare prioriteras fortbildning inom läsning, skrivning och räkning. Bland högstadie- och gymnasielärare prioriteras ämnesfördjupning. Även fortbildning i svenska som andraspråk prioriteras.

Läraren är tjänstledig med 80 procent lön under studietiden, staten står för 70 procent av kostnaden och kommunen för 30 procent av kostnaden.

Utbildningen ska bedrivas vid universitet eller högskolor och bekostas av staten. Skolverket upphandlar kurser för att täcka det ökade behovet, men även befintliga universitetskurser kan sökas.

Kurserna ska i första hand vara 15 (halv termin) eller 30 högskolepoäng (hel termin), och de kan läsas på hel eller halvfart. Sammanlagt satsas 2767 miljoner på denna del av lärarsatsningen.

Andra satsningar inom Lärarlyftet är:

- fortbildning för sfi-lärare (51 miljoner),
- vidareutbildning för att ge obehöriga lärare behörighet (240 miljoner),
- forskarutbildning (500 miljoner) och
- utbildning i specialpedagogik för specialpedagoger och behöriga lärare (66 miljoner).

- Sveriges lärare har ett mycket viktigt arbete. Utan utbildning i världsklass klarar vi inte globaliseringens utmaningar. Lärarlyftet gör läraryrket attraktivare och säkrar tillgången till lärare

med rätt behörighet och en bra, aktuell utbildning för sin uppgift, säger utbildningsminister Lars Leijonborg.

- Att höja läraryrkets status är en strategiskt viktig fråga för Sverige. Vi måste locka ungdomar att bli lärare, fortbilda de som redan är lärare och få fler att söka sig tillbaka till yrket, säger skolminister Jan Björklund.

Skolverket har regeringens uppdrag att genomföra Lärarlyftet.